

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 Міжнародні відносини

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 Міжнародні економічні відносини

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**на тему “Економічні санкції як інструмент протекціонізму у системі
міжнародних відносин”**

Здобувачки Микитюк Єлизавети Олексіївни _____

(підпис)

Науковий керівник: доц. к.е.н. Лещенко К.А. _____

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Федірко О.А. _____

(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
29 Міжнародні відносини
292 Міжнародні економічні відносини

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ткаленко С.І.

_____ Федірко О.А.

“ ____ ” _____ 2025 р.

“ ____ ” _____ 2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти **Микитюк Єлизавети Олексіївни**

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

**на тему: “Економічні санкції як інструмент протекціонізму у системі
міжнародних відносин”**

Тему затверджено наказом ректора Університету від “28” листопада 2024 р. № 1983-ст.

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико-методологічні засади економічних санкцій у міжнародних відносинах <i>(термін подання – до 10 березня)</i>
Розділ 2	Аналіз впливу економічних санкцій на міжнародні економічні процеси <i>(термін подання – до 30 березня)</i>
Розділ 3	Перспективи та механізми підвищення ефективності санкційної політики <i>(термін подання – до 25 квітня)</i>

Об'єкт дослідження:	Механізм міжнародних економічних санкцій як інструмент впливу у глобальному економічному просторі
Предмет дослідження:	Економічні наслідки санкційних режимів, що мають ознаки протекціонізму, а також умови, за яких санкції перетворюються на засіб економічної конкуренції
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Вивчити особливості економічних санкцій та запропонувати стратегію адаптації національних економік до санкційних обмежень

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- Дослідити сутність, класифікацію та правові основи економічних санкцій - Проаналізувати концептуальні підходи та механізми реалізації протекціонізму в міжнародній торгівлі - Визначити методологію досліджень ефективності економічних санкцій у міжнародних відносинах
У розділі 2	- Здійснити аналіз структури, масштаби та економічні наслідки світової санкційної політики - Проаналізувати вплив економічних санкцій на міжнародну торгівлю, фінансові ринки та інвестиційну активність - Визначити наслідки санкцій для економічного розвитку країн ініціаторів та країн адресатів
У розділі 3	- Узагальнити критерії оцінки ефективності санкцій та можливі альтернативні заходи - Оптимізувати санкційну політику в умовах глобальної економічної інтеграції та санкцій в умовах повномасштабної війни в Україні - Запропонувати стратегії адаптації національних економік до санкційних обмежень

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Лещенко К.А.
(ініціали, прізвище)
“01” березня 2025 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Микитюк Є.О.
(ініціали, прізвище)
“01” березня 2025 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 64 сторінок, 20 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел з 60 найменувань, додатки.

Назва кваліфікаційної бакалаврської роботи

“Економічні санкції як інструмент протекціонізму у системі міжнародних відносин”

Об’єктом дослідження є механізм економічних санкцій як інструмент протекціонізму в системі міжнародних відносин

Предметом дослідження є Економічні наслідки санкційних режимів, що мають ознаки протекціонізму, а також умови, за яких санкції перетворюються на засіб економічної конкуренції

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – Вивчити особливості економічні санкції та запропонувати стратегію адаптації національних економік до санкційних

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: Дослідити сутність, класифікацію та правові основи економічних санкцій

Проаналізувати концептуальні підходи та механізми реалізації протекціонізму в міжнародній торгівлі

Здійснити аналіз структури, масштаби та економічні наслідки світової санкційної політики

Проаналізувати вплив економічних санкцій на міжнародну торгівлю, фінансові ринки та інвестиційну активність

Визначити наслідки санкцій для економічного розвитку країн ініціаторів та країн адресатів

Узагальнити критерії оцінки ефективності санкцій та можливі альтернативні заходи

Запропонувати стратегії адаптації національних економік до санкційних обмежень

Практичне значення отриманих результатів. Дослідження має на меті виявлення нових закономірностей у механізмах економічного впливу та перегляд усталених уявлень про санкції як суто політичний інструмент. За відсутності єдиної теоретичної позиції, що охоплює всю складність теми, робота орієнтується на пошук міждисциплінарних рішень, які могли б пояснити, чому економічні санкції іноді працюють як протекціонізм — і навпаки.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2025

Рік захисту роботи 2025

Ключові слова: економічні санкції, протекціонізм, міжнародна торгівля, торговельні бар'єри, зовнішньоекономічна політика, санкційні режими, економічний вплив.

ВІДГУК
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачем факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми “Міжнародні економічні відносини”

Микитюк Єлизавети Олексіївни

на тему

“Економічні санкції як інструмент протекціонізму у системі міжнародних відносин”

Актуальність теми. У сучасних міжнародних відносинах економічні санкції стали поширеним інструментом впливу для досягнення політичних чи безпекових цілей без військової сили. На тлі геополітичної напруженості та зростання торговельних конфліктів санкції дедалі частіше виступають формою прихованого протекціонізму. Це підсилює актуальність оцінки їхньої ефективності та наслідків, особливо в контексті війни в Україні й масштабних обмежень проти країни-агресора.

Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи та наявність самостійних розробок авторки. В цілому логічно структурована. У роботі представлено авторський аналіз ефективності санкцій щодо окремих країн, зокрема російської федерації та Ірану, а також оцінено їхній вплив на світову економіку, глобальні ланцюги постачання та багатосторонню торговельну систему. До напрацювань авторки належать практичні пропозиції щодо формування збалансованої зовнішньоекономічної політики України в умовах санкційного тиску, а також підходи до захисту національного виробника.

Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Теоретичні й практичні результати дипломної роботи мають цінність для фахівців у міжнародній економіці та державному управлінні. Напрацювання можуть бути корисними для урядових структур при формуванні стратегії економічної безпеки, протекціонізму та адаптації до санкційного середовища. Запропоновані рекомендації сприятимуть зміцненню економічної стійкості України на міжнародній арені.

Наявність недоліків. У підрозділі 2.1 порушена логічна послідовність викладення матеріалу. Наявні незначні порушення в оформленні списку літератури, однак це не впливає на результати та досягнення поставленої мети дослідження, оскільки всі поставлені завдання виконані.

Результат перевірки на плагіат складає: КП1- 3,41%, КП2 -0,79%

Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Робота відповідає вимогам, допускається до захисту. **Оцінка відкерівника - 47 балів.**

Науковий керівник
06 червня 2025 року

доц., к.е.н. К. А. Лещенко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	6
1.1 Сутність, класифікація та правові основи економічних санкцій	6
1.2 Концептуальні підходи та механізми реалізації протекціонізму в міжнародній торгівлі	10
1.3 Методологія дослідження ефективності економічних санкцій у міжнародних відносинах	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ.....	25
2.1. Структура, масштаби та економічні наслідки світової санаційної політики 25	
2.2 Вплив економічних санкцій на міжнародну торгівлю, фінансові ринки та інвестиційну активність	37
2.3 Наслідки санкцій для економічного розвитку країн-ініціаторів та країн- адресатів	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	49
3.1. Критерії оцінки ефективності санкцій та можливі альтернативні заходи ...	49
3.2 Оптимізація санкційної політики в умовах глобальної економічної інтеграції та санкцій через війну в Україні	51
3.3. Стратегії адаптації національних економік до санкційних обмежень	56
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Трансформація глобальної економіки у XXI столітті супроводжується зростанням частоти використання економічних санкцій як інструменту регулювання міжнародних відносин. Цей механізм почасти витісняє класичні форми дипломатичного впливу, створюючи нову площину взаємодії між державами у межах міжнародного економічного порядку.

Становлення економічних санкцій як повноцінного елементу зовнішньої політики держав засвідчує потребу в поглибленому аналізі їхньої природи, логіки застосування та реальних ефектів. Дискусія про те, чи санкції дійсно виконують функцію політичного тиску, чи лише маскують інструменти економічного захисту, залишається відкритою. Неоднозначність у трактуванні санкцій вимагає критичного перегляду усталених підходів до їх класифікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових колах ця проблематика почала активніше розроблятися на початку 2000-х років, зокрема в роботах Г. Госсена, Д. Крістіансена та М. Олівері. Вони акцентували увагу на зростанні ролі санкцій у процесах перерозподілу глобального економічного впливу. Водночас в українській академічній площині системне дослідження взаємозв'язку між санкційною політикою та протекціонізмом поки що перебуває на початковому етапі. Це утворює аналітичну нішу, яка потребує наповнення сучасним емпіричним і теоретичним змістом.

Окрему увагу варто приділити науковим роботам Дж. Гелбрейта та К. Ітонса, які намагалися визначити ефективність санкційних режимів через призму економічних інтересів країн-ініціаторів. Їхні висновки часто суперечать офіційній політичній риториці, демонструючи розрив між заявленими та фактичними цілями обмежувальних заходів. Проте більшість праць залишаються сконцентрованими на макрорівні, без належної деталізації механізмів впливу санкцій на внутрішню економічну політику.

З огляду на наведене, вбачається доцільним звернути увагу на

сучасну практику застосування економічних санкцій у контексті її потенційної схожості з методами протекціонізму. У цьому дослідженні робиться спроба розглянути санкції не лише як політичний інструмент, а й як економічну стратегію, що змінює логіку міжнародної конкуренції та ринкового доступу.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є виявлення ознак протекціонізму в сучасній практиці застосування економічних санкцій, а також встановлення логіки їх використання з позицій економічної доцільності. Замість пошуку універсального визначення санкцій, увага зосереджена на їх реальному впливі на глобальні торговельні зв'язки та економічну безпеку.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: критичний аналіз сучасної класифікації санкційних режимів; вивчення практичних кейсів запровадження економічних обмежень; виявлення протекціоністських ефектів санкцій; оцінка ефективності санкційних заходів з точки зору економічної результативності; визначення альтернативних форм регулювання міжнародної торгівлі в умовах політизації економіки.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є механізм міжнародних економічних санкцій як інструмент впливу у глобальному економічному просторі. Це динамічне явище, яке формується під впливом політичних, безпекових та економічних імперативів держав.

Предмет дослідження. Предмет дослідження становлять економічні наслідки санкційних режимів, що мають ознаки протекціонізму, а також умови, за яких санкції перетворюються на засіб економічної конкуренції. Саме ця площина дозволяє глибше зрозуміти внутрішню логіку санкційної політики.

Методи дослідження. Методологічну базу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи: системний підхід, порівняльний аналіз, дедукція, індукція, контент-аналіз нормативно-правових документів, а також метод кейс-стаді для аналізу конкретних прикладів застосування санкцій з економічною метою.

Інформаційна база дослідження. У межах цього дослідження використано інформацію з аналітичних звітів ООН, СОТ, МВФ, Європейської комісії, баз даних

Світового банку, публікацій у фахових журналах *Foreign Affairs*, *World Economy*, *Journal of Economic Perspectives*, а також наукових робіт провідних українських економістів.

Інформаційна база також охоплює статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні довідки Ради національної безпеки і оборони України, фінансові звіти найбільших компаній, які постраждали від санкцій, зокрема у галузях енергетики, ІТ та високих технологій.

Структура роботи. У структурному плані робота складається зі вступу, трьох розділів, у яких послідовно досліджується теоретичне підґрунтя проблеми, аналізується практичне застосування санкцій в умовах глобальної економіки, а також пропонуються рекомендації щодо альтернативного підходу до міжнародної економічної взаємодії. Завершується робота узагальнюючими висновками, списком використаних джерел і додатками.

Таким чином, дослідження має на меті виявлення нових закономірностей у механізмах економічного впливу та перегляд усталених уявлень про санкції як суто політичний інструмент. За відсутності єдиної теоретичної позиції, що охоплює всю складність теми, робота орієнтується на пошук міждисциплінарних рішень, які могли б пояснити, чому економічні санкції іноді працюють як протекціонізм — і навпаки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1 Сутність, класифікація та правові основи економічних санкцій

Економічні санкції становлять невід'ємний інструмент системи міжнародних відносин, що застосовується для впливу на економіку, політику та внутрішні справи окремих держав або суб'єктів. Дослідження економічних санкцій набуває значення з огляду на їх застосування у розв'язанні міжнародних конфліктів та впливу на геополітичні процеси в сучасному світі [14].

Аналіз наукових джерел демонструє наявність різних підходів до визначення поняття економічних санкцій. За визначенням американського дослідника Гері Хафбауера, економічні санкції — це “цілеспрямоване, ініційоване урядом відкликання звичайних торговельних чи фінансових відносин” з метою зміни поведінки цільової держави. Даніель Дрезнер, професор міжнародної політики Університету Тафтса, характеризує економічні санкції як “використання економічних інструментів для досягнення політичних цілей, коли одна держава перериває нормальні торговельні чи фінансові відносини з іншою” [48].

Швейцарський економіст Жан-Марк Бланшар визначає економічні санкції як “обмежувальні заходи економічного характеру, які застосовуються з метою змусити державу-об'єкт санкцій дотримуватись певних норм міжнародного права та змінити свою поведінку у відповідності до вимог суб'єкта санкцій”. Британська дослідниця Маргарет Докси розглядає економічні санкції як “інструмент зовнішньої політики, спрямований на спричинення економічних втрат цільовій державі з метою зміни її політичної поведінки”.

Французький науковець П'єр Бурдьє трактує економічні санкції як “форму структурного насильства, що реалізується через економічні механізми та спрямована на зміну державної політики без застосування військової сили”. Італійський дослідник Джованні Маджоні визначає економічні санкції як “набір

економічних обмежень, що накладаються на державу з метою зниження її економічного потенціалу та примусу до політичних змін” [22].

За своєю структурою економічні санкції мають багатогранний характер. Вони охоплюють обмеження на торгівлю, інвестиції, фінансові операції, експортно-імпортні операції, заморожування активів та інші економічні заходи. Економічні санкції функціонують як форма непрямого тиску, що дозволяє державам реалізовувати зовнішньополітичні цілі без застосування військової сили.

Об'єктами санкційних заходів можуть виступати не лише держави, а й фізичні або юридичні особи, які підозрюються у порушенні міжнародного права чи створенні загроз міжнародній безпеці. Ця концепція розвинута у працях американського дослідника Роберта Пейпа, який зазначає, що “точкові санкції” дозволяють мінімізувати негативний вплив на цивільне населення та максимізувати тиск на політичні еліти [25]. На Рисунку 1.1 наведено класифікацію економічних санкцій.

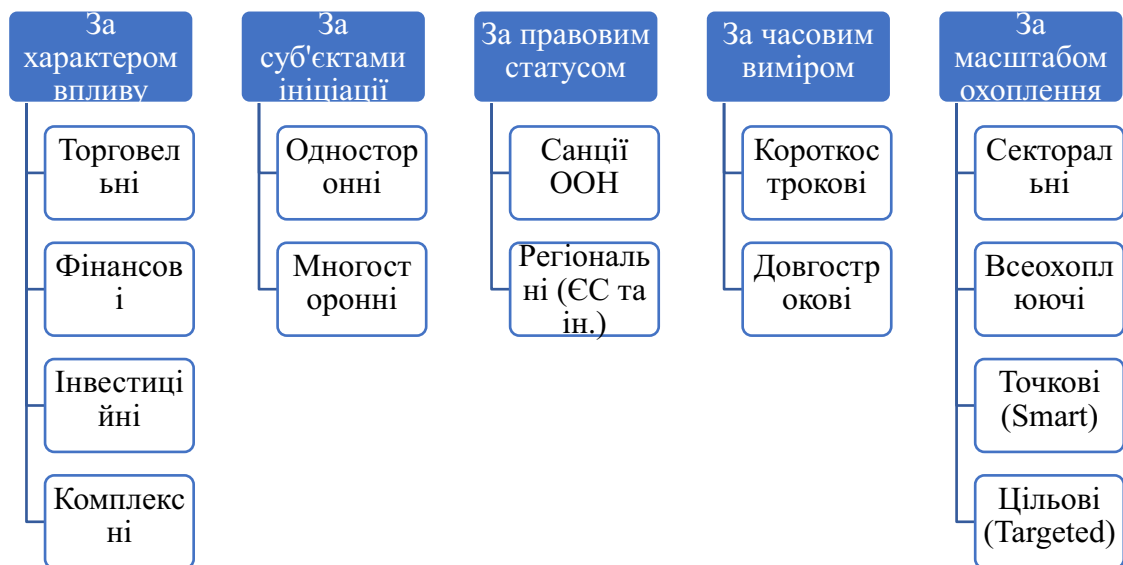

Рисунок 1.1 - Класифікація економічних санкцій

Джерело: розроблено авторкою на основі [25]

Класифікація економічних санкцій забезпечує структурований підхід до їхнього аналізу. Нідерландський дослідник Петер ван Берджейк пропонує класифікувати санкції за характером впливу на чотири категорії: торговельні, фінансові, інвестиційні та комплексні. Торговельні санкції передбачають

обмеження на експорт або імпорт товарів та послуг. Фінансові санкції спрямовані на банківські операції та доступ до міжнародних фінансових ринків. Інвестиційні санкції обмежують вкладення капіталу у певні сектори економіки, а комплексні поєднують кілька видів обмежень [38].

Канадський науковець Томас Біерстекер розширює цю класифікацію, додаючи поділ за масштабом охоплення на секторальні, всеохоплюючі, точкові (smart sanctions) та цільові (targeted sanctions). Секторальні санкції спрямовані на конкретні галузі економіки, всеохоплюючі — на економіку держави в цілому, точкові — на конкретних осіб чи організації, а цільові — на конкретні види діяльності.

З точки зору суб'єктів ініціації, санкції поділяються на односторонні та багатосторонні. Односторонні санкції запроваджуються окремою державою, тоді як багатосторонні ухвалюються міжнародними організаціями, такими як ООН чи Європейський Союз. Австралійська дослідниця Сюзан Оффрер відзначає, що “багатосторонні санкції мають вищий ступінь легітимності та ефективності порівняно з односторонніми, оскільки відображають консенсус міжнародної спільноти” [21].

Британський дослідник Девід Болдуін пропонує класифікацію санкцій за часовим виміром на короткострокові та довгострокові. Короткострокові санкції застосовуються як реакція на конкретні дії і мають чіткі умови скасування. Довгострокові санкції спрямовані на досягнення стратегічних цілей і можуть діяти протягом тривалого періоду, інколи десятиліть.

Японський науковець Кейчі Оно розробив класифікацію санкцій за правовим статусом, виділяючи санкції, що запроваджуються на основі рішень Ради Безпеки ООН, регіональних організацій (ЄС, ОБСЄ, АСЕАН) та національних урядів. Він зазначає, що “легітимність санкцій напряму залежить від їхнього правового статусу та відповідності нормам міжнародного права” [23].

З точки зору правового регулювання, економічні санкції мають міжнародно-правову основу. Американський юрист Єва Луц зазначає, що міжнародно-правова легітимність санкцій базується на Статуті ООН, зокрема статті 41 глави VII, яка

передбачає застосування невоєнних заходів для підтримки міжнародного миру та безпеки. Санкції, що ухвалюються Радою Безпеки ООН, набувають обов'язкового характеру для всіх держав-членів.

Іспанський дослідник Карлос Перез де Куельяр аналізує проблематику односторонніх санкцій, які запроваджуються без схвалення з боку міжнародних організацій. У науковій спільноті триває дискусія щодо легітимності таких санкцій. Польський правознавець Адам Конопка вважає, що односторонні санкції суперечать принципам суверенної рівності держав і невтручання у внутрішні справи, закріпленим у Статуті ООН. Натомість, ізраїльська дослідниця Ханна Вакс відстоює позицію, що держави мають право на запровадження односторонніх санкцій у рамках захисту своїх національних інтересів та реагування на загрози міжнародному миру [26].

У правовому регулюванні санкцій постає питання дотримання принципів пропорційності та гуманітарного права. Норвезький дослідник Ларс Свенссон зазначає, що міжнародні судові інстанції, зокрема Міжнародний суд ООН, розглядають справи щодо законності та наслідків економічних санкцій, особливо у випадках, коли санкції спричиняють гуманітарні кризи чи порушення прав людини. Аналіз судової практики дозволяє вдосконалювати механізми запровадження та реалізації санкцій з урахуванням гуманітарних аспектів.

Іспанський політолог Хуан Антоніо Парагас досліджує проблематику екстериторіального застосування санкцій та їхнього впливу на треті країни. Він відзначає, що “екстериторіальність санкцій може суперечити принципам міжнародного права, створюючи колізії між національними юрисдикціями”. Швейцарський дослідник Маркус Мюллер розробив концепцію “санкційного суверенітету”, згідно з якою держави мають право запроваджувати санкції в межах своєї юрисдикції, але обмежені у застосуванні екстериторіальних заходів [25].

Німецький науковець Крістіан Хаттер розглядає процесуальні аспекти запровадження санкцій у міжнародному праві. Він виділяє три етапи: 1) визначення підстав для санкцій; 2) формулювання конкретних обмежувальних заходів; 3)

розробка механізмів контролю та умов скасування санкцій. Цей процесуальний підхід забезпечує правову визначеність та передбачуваність санкційних режимів.

Французька дослідниця Софі Дюпон розає акцент на аналізі санкцій з точки зору концепції міжнародної відповідальності держав. Вона визначає економічні санкції як форму міжнародно-правової відповідальності за серйозні порушення міжнародного права, що передбачає застосування примусових заходів з метою відновлення міжнародної законності та забезпечення міжнародного миру та безпеки [31].

Таким чином, економічні санкції є інструментом системи міжнародних відносин, що застосовується для впливу на держави, які порушують міжнародне право або створюють загрози міжнародній безпеці. Сутність економічних санкцій полягає у застосуванні економічних важелів для досягнення політичних та правових цілей, класифікація демонструє різноманітність форм та методів санкційного впливу, а правове регулювання визначає специфіку та легітимність таких заходів у системі міжнародного права [28].

1.2 Концептуальні підходи та механізми реалізації протекціонізму в міжнародній торгівлі

Протекціонізм у міжнародній торгівлі являє собою державну політику захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції через застосування комплексу економічних і адміністративних інструментів. Еволюція протекціоністських заходів відбувається паралельно з розвитком глобальної економічної системи, що зумовлює трансформацію концептуальних підходів до реалізації захисних механізмів у міжнародній торгівлі. Втім, постає питання: чи завжди такі заходи призводять до очікуваних результатів?

Традиційні інструменти протекціонізму включають митні тарифи, квоти на імпорт, субсидії національним виробникам та валютні обмеження. Однак сучасна

практика демонструє появу більш витончених форм торговельних бар'єрів. Технічні регламенти, санітарні та фітосанітарні стандарти, вимоги до екологічної сертифікації перетворилися на потужні інструменти непрямого протекціонізму. Логіка підказує, що держави адаптують свої захисні стратегії відповідно до змін у міжнародному торговельному праві, яке все більше обмежує використання прямих протекціоністських заходів.

Теоретичне обґрунтування протекціонізму спирається на концепції захисту молодих галузей, збереження національної безпеки та підтримки зайнятості. Проте економічна теорія пропонує суперечливі висновки щодо ефективності таких заходів. З одного боку, тимчасовий захист може дозволити внутрішнім виробникам набути конкурентоспроможності та технологічної зрілості. З іншого боку, тривалий протекціонізм призводить до втрати економічної ефективності, зниження інноваційної активності та деформації структури споживчих цін. Інтуїція підказує, що баланс між захистом та відкритістю залишається одним із найскладніших завдань економічної політики.

Сучасні дослідження виявляють парадоксальну тенденцію: країни одночасно декларують прихильність принципам вільної торгівлі та активно застосовують нові форми протекціонізму. Цифрова економіка породжує специфічні види торговельних бар'єрів, пов'язані з регулюванням даних, кібербезпекою та захистом інтелектуальної власності. Виникає сумнів щодо того, чи можна вважати такі заходи легітимними інструментами національної політики, чи вони є прихованою формою дискримінації іноземних компаній.

Практичне застосування протекціоністських заходів демонструє неоднозначні результати для різних секторів економіки та соціальних груп. Короткострокові переваги для захищених галузей часто супроводжуються довгостроковими втратами для споживачів та експортно-орієнтованих виробників. Емпіричні дослідження показують, що ефективність протекціонізму значною мірою залежить від інституційної якості державного управління, рівня економічного розвитку та структурних характеристик національної економіки. Водночас глобалізація торговельних ланцюгів ускладнює оцінку впливу

протекціоністських заходів, оскільки захист однієї галузі може негативно позначитися на суміжних секторах, які залежать від імпортованих компонентів.[15].

На Рисунку 1.2 наведено концептуальні підходи та механізми протекціонізму.

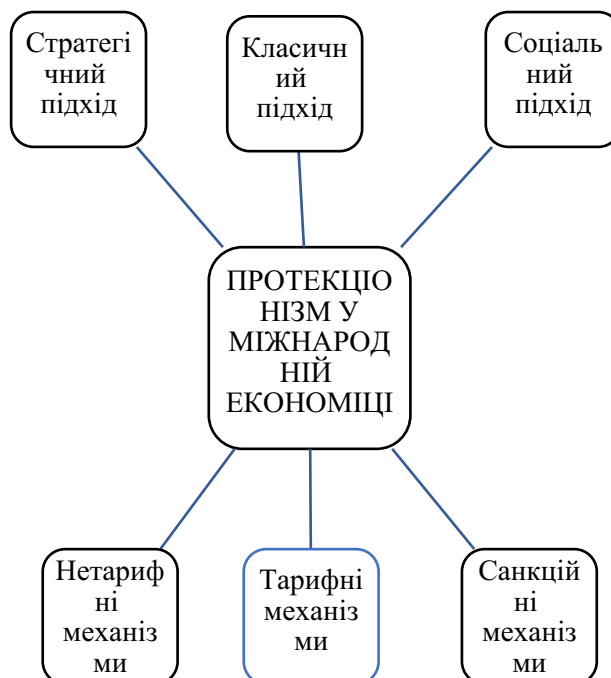

Рисунок 1.2 – Концептуальні підходи та механізми протекціонізму
Джерело: розроблено авторкою на основі [15]

Теоретичне обґрунтування протекціонізму бере початок у ранніх меркантилістських вченнях XVI-XVII століть. Дослідження британського економіста Пола Кругмана демонструють, що меркантилізм заклав фундаментальні принципи протекціоністської політики, спрямованої на нагромадження золота та досягнення позитивного торговельного балансу. Німецька історична школа, представлена працями Фрідріха Ліста, розвинула теорію “виховного протекціонізму”, що обґрунтовує тимчасовий захист промисловості країн, які розвиваються [22].

Американський дослідник Даніель Кан виділяє чотири концептуальні підходи до протекціонізму: класичний, стратегічний, соціальний та інституційний. Класичний підхід розглядає протекціонізм як інструмент захисту національної економіки від експансії іноземних товарів. Стратегічний підхід фокусується на захисті галузей, що мають стратегічне значення для економічної безпеки держави.

Соціальний підхід акцентує увагу на збереженні робочих місць та підтримці соціальної стабільності. Інституційний підхід розглядає протекціонізм як елемент державного регулювання економіки [26].

Концепція “нового протекціонізму”, розроблена швейцарським економістом Жаном-П'єром Леманом, характеризується прихованими формами торговельних бар'єрів, які формально не суперечать правилам СОТ. Німецький дослідник Ганс Мюллер відзначає тенденцію до використання нетарифних обмежень, технічних регламентів та адміністративних процедур як інструментів неопротекціонізму в умовах глобалізації торговельних відносин. (Додаток А)

Японська дослідниця Хіроко Ямашіта пропонує концепцію “циклічного протекціонізму”, відповідно до якої інтенсивність протекціоністських заходів корелює з економічними циклами та кризовими явищами. За її спостереженнями, під час глобальних економічних криз відбувається загострення протекціоністських тенденцій, що проявляється у зростанні кількості торговельних обмежень та економічних санкцій [16].

Британський економіст Алан Вінтерс аналізує взаємозв'язок між протекціонізмом та економічними санкціями, зазначаючи, що санкції часто виступають інструментом “політично мотивованого протекціонізму”. Він розробив концепцію “санкційного протекціонізму”, що передбачає використання економічних санкцій для зміцнення позицій національних виробників на внутрішньому та міжнародному ринках під приводом політичних мотивів.

Канадський науковець Маркус Бернардіні досліджує інституційні механізми реалізації протекціонізму та визначає три рівні їх функціонування: національний, регіональний та глобальний. На національному рівні протекціоністські заходи реалізуються через митні органи, регуляторні агенції та галузеві міністерства. Регіональний рівень представлений спільними політиками інтеграційних об'єднань, таких як Європейський Союз або МЕРКОСУР. Глобальний рівень включає механізми регулювання міжнародної торгівлі в рамках СОТ [50].

Французька дослідниця Селін Карре розглядає механізми реалізації протекціонізму крізь призму теорії економічного суверенітету. В її концепції

протекціоністські заходи виступають інструментом збереження економічного суверенітету держави в умовах глобалізації та посилення взаємозалежності національних економік. З цієї перспективи економічні санкції розглядаються як крайня форма захисту національних економічних інтересів [42].

Аналіз механізмів реалізації протекціонізму, проведений нідерландським економістом Пітером ван Берджейком, дозволяє виділити п'ять категорій інструментів: тарифні, нетарифні, фінансові, санкційні та інституційні. Тарифні механізми включають імпорتنі та експортні мита, а також тарифні квоти. Нетарифні механізми охоплюють кількісні обмеження, технічні бар'єри, санітарні та фітосанітарні заходи. До фінансових механізмів належать субсидії, податкові пільги та валютне регулювання. Санкційні механізми представлені торговельним ембарго, секторальними та фінансовими санкціями. Інституційні механізми включають антидемпінгові, компенсаційні та захисні заходи [17].

Іспанський дослідник Рафаель Лара-Мартінес аналізує трансформацію механізмів протекціонізму в контексті цифровізації економіки та виділяє нову категорію “цифровий протекціонізм”. Під цим терміном він розуміє обмеження транскордонних потоків даних, вимоги щодо локалізації даних, дискримінаційні стандарти кібербезпеки та інші бар'єри у сфері цифрової торгівлі. Ці механізми набувають поширення в умовах розвитку цифрової економіки та технологічної конкуренції між державами [33].

Південнокорейський економіст Санг-Хун Чой досліджує взаємозв'язок між протекціоністськими заходами та функціонуванням глобальних ланцюгів створення вартості. Він зазначає, що фрагментація виробничих процесів та формування транснаціональних виробничих мереж створюють нові виклики для реалізації протекціоністської політики. Санкційні механізми, спрямовані проти однієї країни, можуть вплинути на глобальні ланцюги поставок та негативно позначитися на економіці країн, що застосовують санкції [33].

Датський науковець Петер Торвальдсен розглядає екологічні та соціальні стандарти як форму “прихованого протекціонізму” в сучасній міжнародній торгівлі. Запровадження високих екологічних вимог, стандартів соціального

захисту працівників та етичних норм виробництва створює додаткові бар'єри для імпорту з країн, де відповідні стандарти є нижчими. Такий підхід дозволяє реалізовувати протекціоністську політику в рамках правил СОТ, одночасно досягаючи цілей сталого розвитку.

Італійський дослідник Марко Беллетті аналізує регіональні особливості реалізації протекціоністської політики та виділяє “європейську модель протекціонізму”, що характеризується комплексним застосуванням нормативно-правових механізмів, технічних регламентів та стандартів якості. Ця модель передбачає створення єдиного внутрішнього ринку з високим рівнем захисту споживачів та одночасним обмеженням доступу на цей ринок товарів, що не відповідають встановленим стандартам [42].

Австралійська дослідниця Емілі Вотсон розробила концепцію “протекціоністського парадоксу”, згідно з якою надмірний захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції призводить до зниження конкурентоспроможності національних виробників у довгостроковій перспективі. Вона зазначає, що відсутність конкуренції з боку іноземних компаній зменшує стимули для інновацій та підвищення ефективності, що негативно позначається на економічному розвитку країни.

Бельгійський економіст Жак Вандермеш досліджує інституційні аспекти реалізації санкційної політики та пропонує концепцію “санкційної дипломатії”, що поєднує економічні та політичні інструменти впливу. Санкційна дипломатія передбачає поетапне запровадження обмежувальних заходів різної інтенсивності з метою досягнення конкретних зовнішньополітичних цілей. Така стратегія дозволяє максимізувати ефективність санкцій та мінімізувати їх негативні наслідки для країни, що їх застосовує [50].

Мексиканський дослідник Карлос Мендоса аналізує механізми обходу протекціоністських заходів у міжнародній торгівлі та виділяє три основні стратегії: реструктуризацію ланцюгів поставок, переорієнтацію на альтернативні ринки та адаптацію продукції до технічних вимог. Ці стратегії дозволяють експортерам зменшити негативний вплив протекціоністських бар'єрів та санкційних механізмів

на їхню зовнішньоекономічну діяльність.

Турецький економіст Мехмет Юксель досліджує зв'язок між протекціонізмом та процесами регіональної економічної інтеграції. Він зазначає, що формування регіональних торговельних блоків, таких як ЄС, НАФТА чи АСЕАН, супроводжується зниженням бар'єрів у внутрішньорегіональній торгівлі та одночасним запровадженням спільних протекціоністських заходів щодо третіх країн. Цей феномен отримав назву “регіональний протекціонізм” і характеризується перенесенням механізмів захисту з національного на наднаціональний рівень [15].

Індійська дослідниця Прія Шарма пропонує концепцію “асиметричного протекціонізму”, що відображає нерівномірність застосування протекціоністських заходів різними країнами залежно від їхнього економічного потенціалу та позиції у світовій торгівлі. Вона відзначає, що розвинені країни застосовують більш витончені та приховані форми протекціонізму, тоді як країни, що розвиваються, частіше використовують прямі обмеження через недостатню розвиненість інституційної інфраструктури.

Таким чином, концептуальні підходи та механізми реалізації протекціонізму в міжнародній торгівлі відображають складну взаємодію економічних, політичних та інституційних факторів. Еволюція протекціоністських заходів демонструє тенденцію до відходу від прямих обмежень та переходу до прихованих форм захисту внутрішнього ринку, що формально відповідають правилам міжнародної торгівлі. Економічні санкції виступають специфічним механізмом протекціонізму, що поєднує економічні та політичні інструменти впливу на міжнародні торговельні відносини.

Історичний аналіз виявляє трансформацію методів протекціонізму від прямих тарифних обмежень до складних нетарифних бар'єрів, що характеризуються високим ступенем адаптивності до регуляторних вимог СОТ та інших міжнародних інституцій. Дослідження сучасних форм протекціонізму вказує на превалювання технічних бар'єрів, санітарних та фітосанітарних норм, антидемпінгових процедур та субсидування національних виробників як

домінуючих інструментів захисту внутрішніх ринків.

Зміна парадигми протекціонізму спостерігається у переорієнтації з галузевого захисту на системний, що передбачає створення сприятливого середовища для розвитку національної економіки в цілому. Така модифікація протекціоністської політики визначається структурними змінами в глобальній економіці, зростанням ролі транснаціональних корпорацій та формуванням глобальних ланцюгів створення вартості, що ускладнює імплементацію традиційних захисних механізмів.

Емпіричні дослідження демонструють, що ефективність протекціоністських заходів залежить від макроекономічних умов, інституційної спроможності держави та рівня інтеграції національної економіки до світової торговельної системи. Аналіз статистичних даних свідчить про зростання частоти застосування прихованих форм протекціонізму в періоди економічних криз та геополітичної нестабільності, що підтверджує циклічність протекціоністських тенденцій у світовій торгівлі.

Методологічні підходи до оцінювання впливу протекціоністських заходів на національну економіку потребують врахування мультиплікативних ефектів у суміжних галузях та довгострокових наслідків для конкурентоспроможності захищених секторів. Дослідження показують, що тимчасові протекціоністські заходи без чіткої стратегії виходу часто призводять до консервації неефективних виробничих структур та зниження інноваційної активності підприємств.

Протекціонізм у сучасних умовах набуває селективного характеру, спрямованого на захист стратегічних галузей економіки та забезпечення національної безпеки. Диференціація підходів до протекціоністської політики проявляється у формуванні специфічних режимів захисту для окремих секторів економіки, що ґрунтуються на оцінці їх стратегічного значення та потенціалу розвитку.

Інтеграція протекціоністських механізмів до комплексної економічної політики держави передбачає синхронізацію торговельних, промислових, інноваційних та інвестиційних інструментів. Гармонізація різних напрямів економічної політики дозволяє досягти синергетичного ефекту та мінімізувати

негативні наслідки протекціоністських заходів для споживачів і суміжних галузей економіки.

Міжнародна координація протекціоністських політик залишається складним викликом для глобальної торговельної системи, оскільки потребує балансування національних інтересів із принципами вільної торгівлі. Дослідження механізмів регулювання міжнародних торговельних конфліктів свідчить про необхідність розробки гнучких інструментів узгодження протекціоністських заходів між країнами та запобігання ескалації торговельних війн, що можуть призвести до деструктивних наслідків для світової економіки. [16].

1.3 Методологія дослідження ефективності економічних санкцій у міжнародних відносинах

Методологічне підґрунтя дослідження ефективності економічних санкцій у системі міжнародних відносин передбачає застосування міждисциплінарного підходу, що поєднує інструменти економічного, політичного та правового аналізу. Це дозволяє виявити взаємозв'язки між теоретичними положеннями міжнародної економіки та практикою реалізації санкційної політики держав [35].

Основою аналізу є системний підхід, що розглядає економічні санкції як частину взаємопов'язаної структури глобального економічного середовища. У цьому контексті санкційна політика трактується як один із засобів впливу на зовнішньоекономічні процеси, який не існує автономно, а взаємодіє з іншими формами міжнародної економічної активності.

Застосування системного аналізу дає змогу виявити наслідки санкційного тиску не лише для об'єкта санкцій, а й для ініціаторів, а також для країн, які опосередковано залучені до міжнародної економічної взаємодії. Це дозволяє оцінити ефекти санкційного впливу як на мікро-, так і на макрорівні. Водночас постає питання: чи завжди результати такого аналізу відповідають початковим

очікуванням політиків?

Системний підхід розкриває складність економічних зв'язків, які часто залишаються непоміченими при поверхневому розгляді санкційних механізмів. Торговельні потоки мають властивість перенаправлятися через треті країни, створюючи нові маршрути поставок і формуючи альтернативні економічні альянси. Такі трансформації можуть призвести до несподіваних результатів — замість ослаблення цільової держави спостерігається зміцнення її позицій у певних регіонах світу.

Мікроекономічні наслідки санкцій проявляються через зміни в поведінці окремих підприємств і споживачів. Компанії змушені шукати нових постачальників, адаптувати виробничі процеси або навіть кардинально змінювати бізнес-модель. Споживачі стикаються з подорожчанням товарів, обмеженістю вибору або повною відсутністю звичних продуктів на ринку. Проте чи можна стверджувати, що ці зміни завжди негативні? Інколи вони стимулюють інновації та розвиток внутрішнього виробництва.

На макроекономічному рівні санкції впливають на валютні курси, інфляційні процеси, державні бюджети та загальні показники економічного зростання. Держави-ініціатори санкцій також несуть втрати від розриву торговельних зв'язків, особливо якщо йдеться про стратегічно важливі ресурси або ринки збуту. Парадокс полягає в тому, що економічна війна може завдати шкоди всім учасникам конфлікту, незалежно від їхньої позиції.

Ефективність санкційної політики залежить від множини факторів, які не завжди піддаються точному прогнозуванню. Політичні рішення приймаються в умовах невизначеності, а їхні економічні наслідки розгортаються протягом тривалого часу. Системний аналіз допомагає краще зрозуміти ці процеси, але не може гарантувати успішність санкційних заходів. Можливо, саме в цьому криється головна цінність такого підходу — він показує реальну складність економічних процесів і попереджає про можливі непередбачені результати.

Методологія дослідження санкційних механізмів передбачає врахування численних факторів, що визначають ефективність обмежувальних заходів. Серед

них виділяються структурні характеристики економіки країни-об'єкта санкцій, зокрема ступінь її інтеграції у світову економіку, диверсифікованість експортно-імпортних потоків, залежність від зовнішніх фінансових ринків та технологічного імпорту.

У Таблиці 1.1 наводиться інформація, щодо методів дослідження санкцій.

Таблиця 1.1 - Методи дослідження санкцій

Метод	Зміст методу	Мета використання
Системний	Аналіз санкцій у контексті глобальної економіки	Виявлення взаємозв'язків санкцій із зовнішньоекономічними процесами
Порівняльний	Порівняння видів санкцій та умов їх застосування	Визначення ефективності різних санкційних режимів
Історичний	Аналіз еволюції санкційної політики	Виявлення закономірностей у зміні підходів до санкцій
Інституційний	Дослідження ролі міжнародних організацій	Аналіз процедур і механізмів формування санкцій
Емпіричний	Робота з макроекономічними показниками	Кількісна оцінка наслідків санкцій
Моделювання	Створення економічних моделей і прогнозів	Визначення можливих сценаріїв розвитку ситуації
Контент-аналіз	Аналіз політичних заяв і ЗМІ	Виявлення риторичних змін та офіційних позицій
Правовий	Аналіз міжнародних норм та правових актів	Перевірка легітимності санкцій
Аналіз кейсів	Дослідження конкретних прикладів	Формування практичних висновків
Регресійний	Виявлення залежностей між економічними змінними	Визначення чутливості економіки до санкцій
Сценарний	Моделювання альтернативних траєкторій	Прогнозування ефективності санкцій
Геоелекономічний	Аналіз регіонального впливу	Дослідження змін торговельно-економічної географії
Експертне оцінювання	Збір аналітичних думок	Отримання якісних оцінок від фахівців
Мультидисциплінарний	Інтеграція результатів різних методів	Створення комплексної моделі аналізу санкцій

Джерело: розроблено авторкою на основі [35]

Процес адаптації національних економік до санкційного тиску демонструє різноманітність форм реакції на зовнішні обмеження. Емпіричні дослідження показують, що економіки з вищим ступенем гнучкості та диверсифікації виробничого потенціалу здатні розробляти альтернативні стратегії розвитку,

зменшуючи негативний вплив санкцій через переорієнтацію торговельних потоків та розвиток імпортозамінних виробництв.

Аналіз довгострокових наслідків санкційних режимів виявляє структурні зміни у глобальних економічних відносинах. Формуються нові торговельні альянси, змінюються конфігурації міжнародних фінансових потоків, відбувається трансформація виробничих ланцюгів. Ці процеси впливають на усіх учасників міжнародних економічних відносин, зумовлюючи необхідність перегляду традиційних моделей економічної взаємодії.

Економічні суб'єкти під тиском обмежень демонструють адаптивну поведінку, яка часто суперечить первісним цілям санкцій. Компанії розробляють складні схеми обходу заборон через треті країни, створюють дочірні структури у юрисдикціях з м'якшим регулюванням, переорієнтовують виробничі потужності. Парадоксально, але такі маневри можуть призводити до посилення економічних зв'язків між санкціонованими та несанкціонованими економіками через непрямі канали. Виникає питання: чи не стають санкції каталізатором інноваційних форм співпраці замість їх руйнування?

Трансформація міжнародних платіжних систем відображає фундаментальний зсув у монетарній архітектурі. Країни-цілі санкцій інвестують у розвиток альтернативних розрахункових механізмів, що поступово підриває домінування традиційних фінансових інститутів. Білатеральні угоди про торгівлю у національних валютах множаться, створюючи паралельну фінансову екосистему. Проте залишається невирішеним питання стійкості таких систем у довгостроковій перспективі, оскільки вони базуються на обмеженій кількості учасників і потребують постійного політичного забезпечення.

Соціальні наслідки санкційних режимів виходять далеко за межі економічної сфери, формуючи нові моделі суспільної свідомості та поведінки. Населення країн під санкціями розвиває стратегії виживання, що включають неформальну економіку, бартерні операції, соціальні мережі взаємодопомоги. Спостерігається своєрідна “санкційна солідарність” - феномен консолідації суспільства навколо спільних викликів. Однак ця солідарність може мати подвійний характер: з одного

боку, вона мобілізує внутрішні ресурси, з іншого - може призводити до ізоляціонізму та радикалізації поглядів. Чи не перетворюються санкції на інструмент, що зміцнює авторитарні режими замість їх ослаблення?

Довгострокові геополітичні наслідки санкційної політики можуть виявитися протилежними до задуманих. Замість ізоляції порушників міжнародного права відбувається формування альтернативних центрів сили та впливу. Країни Глобального Півдня дедалі частіше відмовляються від участі у західних санкційних режимах, вибудовуючи власні стратегії економічної дипломатії. Виникає багатополярний світ, де санкції перестають бути універсальним інструментом примусу і перетворюються на предмет торгу між різними блоками. Така еволюція ставить під сумнів ефективність традиційних підходів до міжнародного права та дипломатії, змушуючи переосмислити баланс між силою і переконанням у глобальній політиці.

Дослідження економетричних моделей, що описують вплив санкцій, демонструє нелінійний характер залежностей між інтенсивністю санкційного тиску та економічними показниками. Зафіксовано ефект послаблення впливу санкцій з часом через формування адаптаційних механізмів та розвиток тіньових схем міжнародної торгівлі, що ускладнює точну оцінку санкційного впливу.

Макроекономічні ефекти санкцій проявляються у змінах валютних курсів, інфляційних процесах, трансформації структури зайнятості та галузевому перерозподілі інвестиційних потоків. Системний підхід до аналізу цих явищ вимагає врахування взаємозв'язків між різними секторами економіки та виявлення непрямих ефектів, що виникають внаслідок перерозподілу ресурсів між галузями.

Перспективи подальших досліджень санкційних механізмів пов'язані з розробкою комплексних моделей, здатних враховувати динамічний характер міжнародних економічних відносин. Потребує вдосконалення методологія оцінки ефективності санкцій з урахуванням довгострокових структурних змін у глобальній економіці та розвитку нових форм економічної взаємодії, що виникають як реакція на санкційні обмеження [22].

Порівняльний підхід використовується для дослідження відмінностей у механізмах реалізації та наслідках різних видів економічних санкцій. Порівняння санкційних режимів у межах історично різних періодів і політичних контекстів дозволяє виявити закономірності в ефективності їх застосування.

Історичний аналіз надає можливість розглядати економічні санкції як явище, що еволюціонувало разом із розвитком міжнародного права та інститутів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У межах цього методу простежується трансформація підходів до санкційної політики від періоду післявоєнного врегулювання до сучасних форм гібридного економічного впливу.

Інституційний підхід орієнтується на вивчення механізмів формування санкційної політики в рамках діяльності міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та СОТ. Досліджується роль міжнародних інституцій у легітимації санкцій та оцінці їх відповідності нормам міжнародного права [21].

Емпіричний підхід реалізується через аналіз статистичних даних, що стосуються економічних показників країн, до яких застосовано санкції. Йдеться про зміни у зовнішньоторговельному балансі, динаміку ВВП, валютні коливання, інвестиційну активність та рівень інфляції.

Використання моделювання дає змогу сформувати прогностичні сценарії впливу санкцій на економіку країн-об'єктів. Це дозволяє оцінити потенційні ризики і переваги для ініціаторів санкцій з урахуванням різних траєкторій розвитку міжнародної економічної ситуації [43].

Контент-аналіз застосовується для дослідження політичних заяв, дипломатичних документів і медіа-джерел щодо санкційної політики. Цей метод допомагає виявити офіційні позиції держав і міжнародних організацій, а також зафіксувати зміни у риториці санкційного впливу.

Правовий аналіз орієнтований на дослідження відповідності санкційних рішень міжнародним нормам. Особливу увагу приділено правовим рамкам застосування санкцій в рамках міжнародних договорів, статутів і рішень міжнародних судових органів.

Метод аналізу кейсів дозволяє дослідити окремі приклади застосування санкцій у конкретних політичних і економічних умовах. Такий підхід сприяє деталізації висновків стосовно ефективності санкцій на прикладі реальних ситуацій.

Регресійний аналіз використовується для виявлення залежностей між рівнем економічного розвитку країни та її сприйнятливістю до санкційного впливу. Це дає змогу оцінити чутливість різних економічних моделей до обмежувальних заходів [30].

Метод сценарного аналізу допомагає змодельовати можливі наслідки санкцій у випадку зміни геополітичних умов або економічної політики окремих країн. Сценарний підхід дозволяє сформувати декілька варіантів розвитку подій і визначити їх вплив на ефективність санкційного механізму.

Геоекономічний підхід орієнтує дослідження на просторово-економічні наслідки санкцій. Досліджуються регіональні особливості впливу санкцій на торговельні та інвестиційні зв'язки, що дозволяє виявити динаміку зміни економічної географії.

Метод експертного оцінювання використовується для збору думок фахівців щодо ефективності санкційного інструментарію. Це дозволяє узагальнити думки практиків і науковців, що спеціалізуються на міжнародних економічних відносинах [28].

Мультидисциплінарний синтез результатів дослідження передбачає поєднання отриманих даних з різних методів для формування цілісного уявлення про ефективність санкцій. Завдяки цьому формується підґрунтя для подальших прикладних розрахунків та політичного прогнозування.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

2.1. Структура, масштаби та економічні наслідки світової санаційної політики

Економічні санкції функціонують як механізм міжнародної політики, що застосовується для досягнення визначених цілей: забезпечення національної безпеки, захисту внутрішнього ринку та впливу на політичні режими інших держав. Санкційна політика реалізується через торговельні обмеження, фінансові санкції, заморожування активів, обмеження надання технологій та інвестицій, а також персональні санкції проти окремих фізичних чи юридичних осіб.

Мета економічних санкцій полягає у створенні економічного тиску на країну-об'єкт для зміни її політики або поведінки. Дані заходи класифікуються як односторонні, коли вводяться однією державою, або багатосторонні, коли запроваджуються міжнародними організаціями, такими як ООН, Європейський Союз чи G7. Аналіз структури світової санкційної політики протягом останнього десятиліття виявляє тенденцію до розширення за масштабами та посилення координації між державами.

Механізм дії санкцій базується на припущенні, що економічні втрати змусять уряд переглянути свої рішення. Втім, практика демонструє неоднозначні результати цього підходу. Деякі держави адаптуються до обмежень шляхом диверсифікації торговельних партнерів або розвитку внутрішнього виробництва. Інші ж країни можуть загострити авторитарний контроль, перекладаючи тягар економічних труднощів на населення, що парадоксально зміцнює позиції правлячих еліт.

Ефективність санкційних режимів залежить від численних змінних. Економічна взаємозалежність між країною-ініціатором та об'єктом санкцій може як посилити, так і послабити вплив обмежень. Високий рівень торговельних зв'язків

теоретично збільшує потенційні збитки для цільової держави, проте водночас накладає витрати на саму країну-санкціонера. Це створює дилему, особливо коли йдеться про стратегічно важливі ресурси чи товари.

Часовий фактор відіграє суперечливу функцію у санкційній політиці. Короткострокові обмеження рідко призводять до кардинальних змін у поведінці держав, адже політичні рішення потребують часу для перегляду. Тривалі ж санкції можуть втратити первісну гостроту впливу через адаптацію економіки та формування обхідних шляхів. Виникає питання: чи не стають санкції заручниками власної тривалості, коли їх скасування сприймається як політична поразка санкціонера?

Сучасні санкційні програми все частіше включають персональні обмеження проти окремих осіб та організацій, що відображає еволюцію інструментарію міжнародного тиску. Цей підхід дозволяє точково впливати на прийняття рішень, уникаючи масштабних гуманітарних наслідків для населення. Однак виникають сумніви щодо правової обґрунтованості таких заходів та їх відповідності принципам презумпції невинуватості. Персоналізація санкцій може створювати прецедент для довільного застосування економічних обмежень без належних судових процедур.

Дослідження ефективності санкцій демонструє залежність від характеру політичного режиму країни-об'єкта. Демократичні режими виявляють вищу чутливість до економічного тиску порівняно з авторитарними системами, де правляча еліта може перекладати економічні втрати на населення. Наукові дані свідчать, що санкції проти авторитарних режимів потребують більшої інтенсивності та тривалості для досягнення бажаних результатів.

Сучасна санкційна політика еволюціонувала від всеохоплюючих економічних обмежень до таргетованих санкцій, спрямованих на конкретні сектори економіки або окремих осіб. Такий підхід зумовлений прагненням мінімізувати гуманітарні наслідки для цивільного населення країни-об'єкта. Таргетовані санкції фокусуються на секторах, що забезпечують функціонування політичного режиму або підтримують його діяльність, яка викликає міжнародний осуд.

Економічні дослідження вказують на неоднозначні результати санкційних заходів. Статистичний аналіз санкцій, запроваджених у період 1960-2010 років, показує, що приблизно 30-40% випадків призвели до повної або часткової зміни політики країни-об'єкта. Чинники успіху включають чіткість формулювання вимог, багатосторонній характер санкцій, значну асиметрію економічної потужності між країною-санкціонером та об'єктом санкцій.

Феномен адаптації до санкційного тиску становить предмет наукового інтересу. Країни-об'єкти розробляють стратегії обходу санкцій через використання посередників, створення паралельних фінансових систем, диверсифікацію економічних зв'язків. Спостерігається формування альтернативних економічних альянсів між країнами, що перебувають під санкціями, що частково нівелює ефект міжнародних обмежень.

Глобалізація світової економіки створює додаткові виклики для санкційної політики. Взаємозалежність економік призводить до бумерангового ефекту, коли санкції завдають економічних втрат не лише країні-об'єкту, але й країнам-санкціонерам. Економетричні моделі демонструють, що втрати для санкціонерів зростають пропорційно до рівня торговельної та інвестиційної інтеграції з країною-об'єктом санкцій.

Цифровізація економічних процесів трансформує механізми застосування санкцій. Поява криптовалют, децентралізованих фінансових систем та цифрових платіжних механізмів створює нові канали для обходу традиційних фінансових санкцій. Це стимулює розвиток інноваційних методів контролю за дотриманням санкційних режимів, включаючи використання технологій штучного інтелекту для моніторингу фінансових транзакцій.

Міжнародно-правові аспекти санкційної політики визначаються нормами міжнародного публічного права. Легітимність санкцій залежить від їх відповідності принципам пропорційності, недискримінації та дотримання прав людини. Спостерігається тенденція до юридичного оскарження санкційних заходів у міжнародних судових інстанціях, що призводить до формування прецедентного права в цій сфері.

Історичний аналіз розвитку санкційних режимів свідчить про циклічність їх застосування. Періоди активного використання санкцій змінюються фазами скептицизму щодо їхньої ефективності. Дана циклічність корелює з геополітичними змінами та трансформацією структури міжнародних відносин. Поточна фаза характеризується інтенсифікацією застосування санкцій як альтернативи військовому втручання в умовах мультиполярного світового порядку [23].

Важливим прикладом комплексного застосування санкцій є санкції проти росії, які були запроваджені після анексії Криму у 2014 році та значно розширені після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році. Ці заходи охоплюють широке коло обмежень, включаючи заборону на імпорту та експорт певних товарів, обмеження доступу до міжнародних фінансових ринків, заморожування активів російських олігархів та блокування російських банків у міжнародній системі SWIFT [44]. У Таблиці 2.1 наведено основні типи економічних санкцій та їх вплив на економічні показники.

Таблиця 2.1 - Основні типи економічних санкцій та їх вплив

Тип санкцій	Механізм дії	Економічні наслідки
Торговельні санкції	Обмеження експорту або імпорту товарів	Скорочення обсягів зовнішньої торгівлі, зниження ВВП
Фінансові санкції	Заборона доступу до міжнародних ринків капіталу	Знецінення національної валюти, зростання інфляції
Персональні санкції	Заморожування активів, заборона на в'їзд	Обмеження дій окремих осіб, зменшення корупційних потоків
Технологічні санкції	Заборона постачання високих технологій	Втрата технологічних можливостей, гальмування інновацій

Джерело: розроблено авторкою на основі [46]

Аналізуючи масштаби санкційної політики, слід зазначити, що США, ЄС, Велика Британія та інші західні держави виступають головними ініціаторами та виконавцями цих заходів. З 2022 року санкції проти росії стали найбільш масштабними в історії. Вони охоплюють понад 14 000 юридичних та фізичних осіб, понад 60% російського банківського сектору та понад 80% енергетичного експорту.

Еволюція санкційних механізмів демонструє поступовий перехід від точкових обмежень до системних заходів, що торкаються всіх сфер економічної діяльності. Початкові санкції 2014 року носили переважно персональний характер і стосувалися обмеженого кола осіб та організацій. Нинішні ж обмеження перетворилися на комплексну систему економічного тиску, яка впливає на макроекономічну стабільність держави-агресора.

Фінансовий сектор зазнав найбільш відчутних змін внаслідок відключення провідних російських банків від системи SWIFT. Цей крок фактично унеможливив проведення міжнародних транзакцій через традиційні канали, змусивши російську економіку шукати альтернативні шляхи фінансових розрахунків. Проте виникають сумніви щодо повної ефективності таких заходів, адже паралельні платіжні системи продовжують функціонувати.

Енергетичні санкції викликали найбільше суперечок серед європейських партнерів через залежність від російських енергоносіїв. Поступове зменшення імпорту нафти та газу потребувало пошуку альтернативних постачальників, що призвело до значного подорожчання енергоресурсів у Європі. Логіка подібних заходів полягає у зменшенні доходів російського бюджету, хоча повний ефект може проявитися лише у довгостроковій перспективі.

Технологічні обмеження стосуються передусім високотехнологічних галузей, включаючи напівпровідники, авіаційну техніку та оборонну промисловість. Заборона експорту критично необхідних компонентів має уповільнити розвиток військово-промислового комплексу. Втім, інтуїція підказує, що подібні обмеження можуть стимулювати розробку власних технологій або пошук постачальників у третіх країнах.

Транспортна галузь опинилася під ударом через закриття повітряного простору та морських портів для російських перевізників. Це ускладнило логістичні ланцюги та підвищило вартість доставки товарів. Водночас спостерігається перенаправлення торговельних потоків через країни, які не приєдналися до санкційного режиму, що частково компенсує втрати.

Персональні санкції проти представників політичної та бізнес-еліти включають заморожування активів та заборону на в'їзд до країн-ініціаторів обмежень. Такі заходи мають на меті створити тиск на осіб, які приймають рішення або мають вплив на політичні процеси. Однак ефективність персональних санкцій залишається предметом дискусій, оскільки активи можуть бути переведені через офшорні схеми.

Вторинні санкції, що загрожують третім країнам у разі співпраці з росією, створюють додатковий тиск на міжнародну спільноту. Цей механізм змушує держави обирати між економічними вигодами від торгівлі з росією та ризиком потрапити під обмеження західних партнерів. Проте подібна практика викликає обурення у країн, які вважають такі дії втручанням у власну суверенну політику.

Довгострокові наслідки санкційної політики залишаються невизначеними та потребують подальшого моніторингу. Економічні показники свідчать про певний вплив на російську економіку, проте адаптаційні механізми дозволяють частково пом'якшити негативні ефекти. Виникає питання: чи достатньо санкцій для досягнення поставлених політичних цілей, чи потрібні додаткові інструменти впливу для забезпечення стійкого миру та безпеки у регіоні. [46].

Наслідки санкцій для економіки держави-об'єкта можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими. Короткострокові ефекти включають девальвацію національної валюти, зростання інфляції та дефіцит критичних товарів. Довгострокові наслідки можуть включати структурні зміни в економіці, втрату доступу до іноземних інвестицій та технологічне відставання. Наприклад, санкції щодо росії призвели до зниження видобутку нафти через обмеження доступу до західних технологій та обладнання, а також до скорочення валютних резервів [52].

З іншого боку, санкції також можуть мати зворотний вплив на країни-ініціатори. Наприклад, обмеження імпорту енергоносіїв з росії призвели до зростання цін на газ у Європі, що створило додатковий інфляційний тиск. Крім того, бізнеси, які були пов'язані з російським ринком, зазнали значних фінансових

втрат. У Таблиці 2.2 відображено наслідки санкцій для економіки росії в період 2022-2023 рр.

Таблиця 2.2 - Наслідки санкцій для економіки росії 2022-2023 рр.

Показник	До санкцій 2021 р.	Після санкцій 2023 р.	Зміна %
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	1,77 трлн дол. США	1,48 трлн дол. США	-16,4%
Інфляція	5,4%	13,7%	+153,7%
Обсяг експорту нафти	230 млн тонн	190 млн тонн	-17,4%
Прямі іноземні інвестиції	30 млрд дол. США	7 млрд дол. США	-76,7%

Джерело: розроблено авторкою на основі [52]

Аналіз даних демонструє, що економічні санкції спричиняють трансформацію торговельних потоків та переорієнтацію ланцюгів постачання. Європейські компанії зіткнулися з необхідністю пошуку альтернативних джерел сировини та ринків збуту, що потребувало додаткових інвестицій та часу для адаптації виробничих процесів. Дослідження вказують на зростання логістичних витрат через збільшення транспортних відстаней та потребу у розбудові нової інфраструктури.

Макроекономічні показники засвідчують, що санкційний тиск викликав дисбаланс на фінансових ринках країн-ініціаторів. Волатильність валютних курсів, коливання фондових індексів та підвищення вартості запозичень стали помітними наслідками геополітичної напруженості. Банківський сектор зафіксував зниження прибутковості через зменшення обсягів міжнародних операцій та збільшення регуляторних вимог щодо моніторингу транзакцій.

Дослідження ринку праці виявили структурні зміни в зайнятості населення країн, що запровадили санкції. Галузі, які мали тісну співпрацю з російським ринком, повідомили про скорочення робочих місць та переорієнтацію персоналу. Статистичні дані свідчать про зростання витрат на перекваліфікацію працівників та соціальні програми підтримки постраждалих секторів економіки.

Металургійна промисловість зазнала найбільших втрат у структурі зайнятості. Підприємства, що раніше постачали сировину та напівфабрикати до російських заводів, змушені були скоротити виробництво на 30-40%. Водночас

спостерігається парадоксальна тенденція: деякі компанії почали активно шукати нові ринки збуту, що призвело до появи вакансій у сфері логістики та міжнародної торгівлі.

Енергетичний сектор демонструє складну динаміку трансформації. Робочі місця у традиційній енергетиці скорочуються, але паралельно з'являються нові позиції в альтернативній енергетиці. Хоча цей процес видається логічним, насправді він створює прогалину у кваліфікаціях: працівники теплових електростанцій не завжди можуть швидко адаптуватися до роботи з сонячними панелями чи вітряками.

Транспортна галузь переживає неоднозначні зміни. Залізничний транспорт втратив значну частину вантажообігу через припинення торгівлі з Росією, що призвело до вивільнення машиністів, диспетчерів та технічного персоналу. Втім автомобільні перевезення, навпаки, активізувалися через необхідність пошуку альтернативних логістичних шляхів. Чи можна вважати це справедливою компенсацією втрат? Навряд чи, адже кваліфікація залізничника кардинально відрізняється від навичок водія вантажівки.

Фінансовий сектор зазнав змін у структурі зайнятості через необхідність адаптації до нових умов міжнародних розрахунків. Банки створили додаткові робочі місця для фахівців з комплаєнсу та ризик-менеджменту, оскільки санкційне законодавство вимагає ретельної перевірки кожної операції. Це породило попит на юристів-міжнародників та аналітиків, які розуміються на тонкощах санкційних режимів.

Сільськогосподарський комплекс виявився у суперечливій ситуації. З одного боку, втрата російського ринку збуту зерна та олійних культур призвела до скорочення сезонних робітників у деяких регіонах. З іншого боку, європейські країни почали активніше імпортувати українську сільгосппродукцію, що стимулювало розвиток переробних підприємств. Проте виникає питання: чи здатна переробна промисловість абсорбувати всіх вивільнених працівників первинного сектору?

Соціальні наслідки структурних змін виявилися глибшими за очікування економістів. Регіони, економіка яких традиційно залежала від співпраці з російськими партнерами, стикнулися з масовим безробіттям серед працівників середнього віку. Ці люди часто не готові до кардинальної зміни професії, а їхній досвід може виявитися менш цінним у нових економічних реаліях.

Програми перекваліфікації показали змішані результати. Молодші працівники легше адаптуються до нових технологій та галузей, тоді як досвідчені фахівці старше 45 років часто залишаються поза межами ринку праці. Урядові ініціативи з підтримки таких працівників поки що не продемонстрували очевидної ефективності, що змушує переосмислити підходи до соціальної політики.

Довгострокові прогнози залишаються невизначеними. Хоча статистика фіксує поступове зростання зайнятості у нових секторах економіки, питання якості робочих місць та рівня заробітної плати потребує додаткового вивчення. Можливо, структурні зміни матимуть позитивний ефект у майбутньому, але наразі соціальні витрати перевищують економічні вигоди від диверсифікації ринку праці.

Технологічний аспект санкційного протистояння призвів до прискорення процесів диверсифікації енергетичного сектору в європейських країнах. Інвестиції в розробку відновлюваних джерел енергії зросли, проте короткострокові показники енергоефективності погіршилися через необхідність використання менш оптимальних джерел енергії. Дослідження енергетичного балансу країн-ініціаторів санкцій фіксують збільшення вуглецевого сліду та відхилення від запланованих екологічних показників.

Економетричні моделі демонструють, що споживчий сектор у країнах, які запровадили санкції, зазнав цінового шоку. Інфляційні процеси найбільше вплинули на товари першої необхідності та продукти харчування, що призвело до зниження купівельної спроможності населення. Статистичні дані свідчать про зміну споживчих уподобань та перерозподіл витрат домогосподарств на користь базових потреб.

Аналіз бюджетної політики країн-ініціаторів санкцій вказує на зростання державних видатків, спрямованих на подолання негативних економічних наслідків.

Фіскальне навантаження збільшилося через необхідність фінансування програм підтримки постраждалих секторів економіки та соціального захисту населення. Дослідження бюджетних показників виявляють збільшення дефіциту та державного боргу в середньостроковій перспективі.

Міжнародні економічні організації та дослідницькі інститути констатують, що санкційна політика призвела до фрагментації глобальної економічної системи та формування нових регіональних економічних блоків. Статистичний аналіз міжнародної торгівлі вказує на зменшення ефективності економічної взаємодії та зниження загальних темпів зростання світової економіки. Дані свідчать про збільшення транзакційних витрат для всіх учасників міжнародних економічних відносин внаслідок посилення бар'єрів та обмежень [57]. У Таблиці 2.3 відображається те, як санкції повпливали на економіку ЄС.

Таблиця 2.3 - Вплив санкцій на економіку ЄС 2022-2023 рр.

Показник	2021 р.	2023 р.	Зміна, %
Ціна на природний газ	25 євро/МВт·год	110 євро/МВт·год	+340%
Рівень інфляції	2,9%	9,1%	+213,8%
Експорт до Росії	89 млрд євро	32 млрд євро	-64%

Джерело: розроблено авторкою на основі [57]

Таким чином, економічні санкції є потужним інструментом міжнародної політики, який має значний вплив як на країни-об'єкти, так і на країни-ініціатори. Вони спричиняють комплексні економічні наслідки, які впливають на структуру глобальних економічних процесів та формують нові вектори міжнародного співробітництва або конфронтації. З іншого боку, санкції також можуть мати зворотний вплив на країни-ініціатори. Наприклад, обмеження імпорту енергоносіїв з росії призвели до зростання цін на газ у Європі, що створило додатковий інфляційний тиск. Бізнеси, які були пов'язані з російським ринком, зазнали значних фінансових втрат. На Рисунку 2.1 зображена структура санкцій ЄС проти РФ.

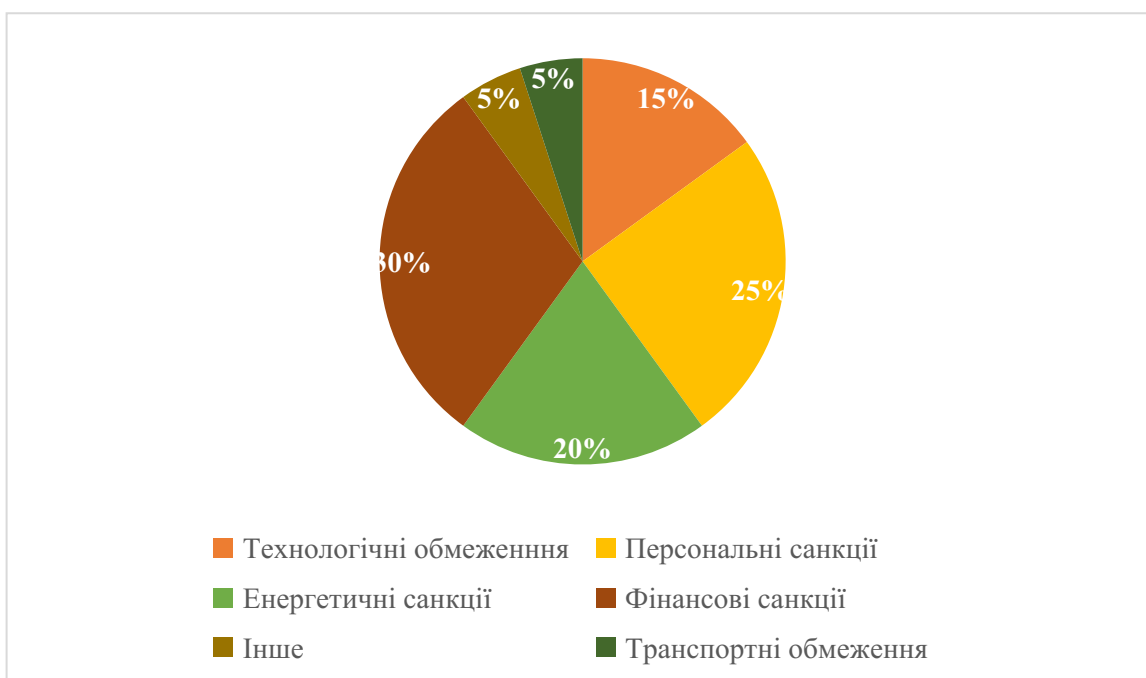

Рисунок 2.1. – Структура санкцій ЄС проти рф за типами
Джерело: розроблено авторкою на основі [51]

Економічні санкції як механізм примусу призводять до реструктуризації торговельних відносин на глобальному рівні. Країни, проти яких застосовано санкції, переорієнтовують свої експортні та імпорتنі потоки, шукаючи альтернативні ринки та джерела постачання. Це сприяє виникненню нових торговельних маршрутів та зміцненню економічних зв'язків між державами, що залишаються поза санкційними режимами. Такі трансформації спостерігаються у випадку переорієнтації російського експорту енергоресурсів з європейського на азійський напрям.

Вплив санкцій на фінансовий сектор проявляється через обмеження доступу до міжнародних фінансових ринків, заморожування активів та ускладнення міжнародних розрахунків. Відключення від системи SWIFT змушує країни розробляти альтернативні платіжні механізми, що призводить до фрагментації глобальної фінансової системи. Така фрагментація створює нові виклики для міжнародного регулювання фінансових потоків та сприяє виникненню паралельних фінансових структур.

Довгострокові наслідки санкцій відображаються на структурі національних економік. Обмеження доступу до технологій та інвестицій спричиняє сповільнення

технологічного розвитку країн-об'єктів санкцій, що посилює їх відставання від глобальних трендів. Водночас санкційний тиск стимулює процеси імпортозаміщення та розвитку внутрішнього виробництва у певних секторах, хоча якість таких продуктів часто не відповідає міжнародним стандартам.

Соціальні наслідки санкцій проявляються через зниження рівня життя населення країн, що потрапили під санкційні обмеження. Зростання цін на споживчі товари, обмеження доступу до певних категорій продукції та скорочення робочих місць у компаніях, орієнтованих на експорт, зумовлюють негативні соціальні ефекти. Такі процеси спостерігаються у більшості країн, що перебувають під санкційним тиском, незалежно від їх географічного положення чи політичної системи.

Політичні реакції на санкції відрізняються залежно від характеру політичного режиму. Авторитарні режими часто використовують санкційний тиск для консолідації внутрішньополітичної підтримки, формуючи наратив “зовнішнього ворога” та “економічної війни”. Це дозволяє пояснювати економічні труднощі зовнішніми чинниками та відволікати увагу від внутрішніх проблем. Дослідження демонструють, що санкції проти авторитарних режимів можуть призводити до посилення репресивного характеру таких режимів.

Ефективність санкцій як інструменту зміни політичної поведінки залишається дискусійним питанням у міжнародних відносинах. Статистичні дані свідчать, що лише третина санкційних режимів досягає поставлених політичних цілей. Результативність санкцій залежить від численних факторів: ступеня міжнародної координації, економічної структури країни-об'єкта, наявності альтернативних економічних партнерів та здатності санкційованої держави адаптуватися до нових умов. Досвід застосування санкцій протягом останніх десятиліть демонструє необхідність комплексного підходу до їх імплементації.

Трансформація глобальної економічної архітектури під впливом санкційних режимів становить науковий інтерес для дослідників міжнародних відносин та світової економіки. Зростання кількості санкційних заходів та їх всеосяжний характер створюють передумови для формування багатопольярної економічної

системи з відокремленими торговельними та фінансовими блоками. Такі процеси зумовлюють необхідність переосмислення моделей економічної глобалізації та міжнародної взаємодії, що домінували протягом останніх десятиліть.

2.2 Вплив економічних санкцій на міжнародну торгівлю, фінансові ринки та інвестиційну активність

Економічні санкції є важливим інструментом у системі міжнародних відносин, які використовуються для досягнення політичних, економічних та безпекових цілей. Їх вплив на міжнародну торгівлю, фінансові ринки та інвестиційну активність має комплексний характер, охоплюючи як країни-ініціатори, так і країни-об'єкти санкцій. Санкції можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на глобальні економічні процеси, що проявляється у зміні структури світової торгівлі, коливаннях фінансових ринків та переорієнтації інвестиційних потоків.

Одним із прикладів, що демонструє вплив економічних санкцій, є ситуація з Іраном. Міжнародні санкції, введені проти Ірану у зв'язку з його ядерною програмою, мали значний вплив на економіку країни та її інтеграцію в світову торгівлю. Обмеження на експорт нафти, фінансові транзакції та доступ до міжнародних ринків капіталу призвели до скорочення валютних надходжень та зростання інфляції [56].

Іранський уряд запровадив комплекс заходів, спрямованих на подолання обмежень, накладених санкціями. Ці заходи включали диверсифікацію експортних маршрутів, застосування альтернативних механізмів продажу та транспортування нафти, а також залучення посередників для реалізації енергоресурсів на міжнародних ринках. Внаслідок цих дій спостерігалось часткове відновлення експортних показників у 2021-2022 роках, хоча вони не досягли докризових значень.

Аналіз даних, представлених у таблиці 2.4, демонструє суттєве зменшення обсягів експорту нафти з Ірану протягом 2019-2020 років внаслідок запроваджених санкцій. Відповідно до наведених показників, експортні можливості країни зазнали значного скорочення, що позначилося на загальному обсязі надходжень до державного бюджету та спричинило дестабілізацію економічних процесів усередині держави.

Таблиця 2.4 - Динаміка експорту нафти з Ірану, 2018-2022 рр.

Рік	Обсяг експорту нафти, млн барелів/добу	Зміна, %
2018	2,5	-
2019	1,0	-60,0
2020	0,6	-40,0
2021	0,8	+33,3
2022	1,2	+50,0

Джерело: розроблено авторкою на основі [56]

Запроваджені санкції спричинили структурні зміни в іранській нафтовій галузі. Виробничі потужності зазнали технологічного застою через обмеження доступу до сучасного обладнання та технологій, необхідних для підтримки та розвитку нафтовидобувної інфраструктури. Це призвело до зниження ефективності виробництва та скорочення обсягів видобутку сировини, що додатково ускладнило ситуацію з експортом.

Глобальний ринок нафти відреагував на зменшення іранського експорту підвищенням цін на енергоносії. Скорочення пропозиції на світовому ринку створило дефіцит, який не міг бути миттєво компенсований іншими виробниками. Це спричинило цінові коливання та загальну тенденцію до зростання вартості нафти на міжнародних біржах, що вплинуло на економіки багатьох країн-імпортерів.

Аналіз географічної диверсифікації іранського експорту нафти вказує на зміну напрямків поставок. У довоєнний період основними імпортерами іранської нафти виступали європейські країни та Японія, проте після введення санкцій відбулася переорієнтація на ринки Азійсько-Тихоокеанського регіону, зокрема

Китай та Індію. Ці країни, керуючись власними економічними інтересами, продовжували закуповувати іранську нафту навіть в умовах санкційного тиску.

Дослідження механізмів обходу санкцій показує, що Іран активно використовував т.зв. “тіньовий флот” - танкери з вимкненими системами ідентифікації, які здійснювали перевалку нафти у відкритому морі. Такі операції дозволяли маскувати походження сировини та уникати прямих санкцій щодо покупців. Додатково застосовувалися бартерні схеми та розрахунки в національних валютах для мінімізації ризиків, пов'язаних із міжнародними банківськими транзакціями.

Макроекономічні наслідки санкцій для Ірану виявилися значними. Скорочення валютних надходжень від продажу нафти призвело до девальвації національної валюти, зростання інфляції та загального погіршення соціально-економічної ситуації в країні. Державний бюджет зазнав дефіциту, що спричинило скорочення соціальних програм та державних інвестицій у розвиток інфраструктури.

Аналіз динаміки цін на нафту у досліджуваний період демонструє кореляцію між введенням санкцій проти Ірану та зростанням світових цін на енергоносії. Статистичні дані вказують на збільшення волатильності ринку та формування нових цінових трендів, що відображали реакцію ринкових механізмів на зміни в глобальній структурі пропозиції нафти. Ці процеси мали системний характер і впливали на енергетичну безпеку багатьох країн.

Довгострокові наслідки санкцій для нафтової галузі Ірану полягають у технологічному відставанні та погіршенні стану видобувної інфраструктури. Відсутність інвестицій у модернізацію обладнання та розробку нових родовищ створює ризики для майбутнього потенціалу галузі. Відновлення докризових показників експорту вимагатиме значних капіталовкладень та технологічного оновлення, що можливо лише за умови скасування санкцій та відновлення повноцінної інтеграції Ірану до світової економіки.

Трансформація глобального енергетичного ринку внаслідок санкцій проти Ірану спричинила структурні зміни у сфері міжнародної торгівлі енергоносіями.

Виникли нові логістичні маршрути, сформувалися альтернативні центри ціноутворення, змінилися стратегії енергетичної безпеки багатьох держав. Ці зміни мають довгостроковий характер і продовжують впливати на структуру світового ринку нафти навіть після часткового відновлення іранського експорту в 2021-2022 роках [18]. У Таблиці 2.5 узагальнена динаміка іранського ріалу (IRR) та української гривні (UAH) до долара США (USD) за 2018-2022 рр.

Таблиця 2.5 - Динаміка курсу іранського ріалу та української гривні до долара США, 2018-2022 рр.

Рік	Середньорічний курс, IRR/USD	Середньорічний курс, UAH/USD	Зміна, IRR/USD, %	Зміна, UAH/USD, %
2018	42 000	27,2	-	-
2019	128 000	25,8	+204,8	-5,1
2020	236 000	27,0	+84,4	+4,7
2021	274 000	26,8	+16,1	-0,7
2022	301 000	36,6	+9,8	+36,6

Джерело: розроблено авторкою на основі [53]

Фінансові ринки Ірану також зазнали суттєвого впливу. Санкції обмежили доступ іранських банків до міжнародної системи SWIFT, що ускладнило проведення міжнародних транзакцій. Це призвело до знецінення національної валюти – іранського ріалу – та значного зростання інфляції.

Як видно з таблиці 2.5, курс іранського ріалу до долара значно знецінився внаслідок санкцій, особливо в період 2018-2020 років. У той самий час гривня демонструвала відносну стабільність до 2022 року, коли через економічні та геополітичні фактори також відбулося її знецінення [53].

Інвестиційна активність в Ірані різко знизилася через невизначеність і ризику, пов'язані з санкціями. Велика кількість міжнародних компаній припинила свою діяльність у країні, що призвело до зменшення прямих іноземних інвестицій.

На Рисунку 2.2 відображена динаміка впливу санкцій на Іран.

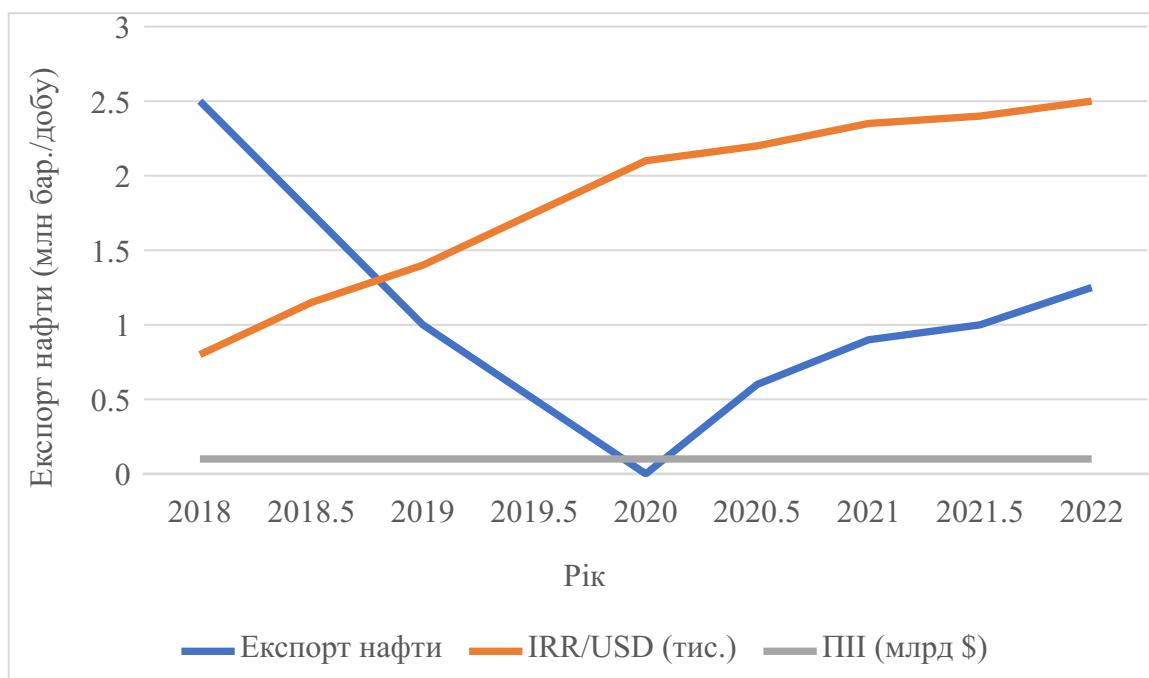

Рисунок 2.2. – Вплив санкцій на Іран: експорт нафти, курс ріалу та ПІІ
Джерело: розроблено авторкою на основі [51]

Як показано в таблиці 2.6, санкції призвели до значного скорочення ПІІ в Ірані у 2019-2020 роках. Незважаючи на деяке відновлення у 2021-2022 роках, рівень інвестицій залишається значно нижчим, ніж до введення санкцій.

Таблиця 2.6 - Динаміка прямих іноземних інвестицій в Ірані, 2018-2022рр.

Рік	Обсяг ПІІ, млрд дол. США	Зміна, %
2018	3,4	-
2019	1,5	-55,9
2020	1,1	-26,7
2021	1,3	+18,2
2022	1,8	+38,5

Джерело: розроблено авторкою на основі [51]

Таким чином, приклад Ірану демонструє, як економічні санкції можуть кардинально змінювати економічну динаміку країни, впливаючи на міжнародну торгівлю, фінансові ринки та інвестиційну активність. Санкції мають довготривалі наслідки, які змушують країни шукати альтернативні шляхи економічного співробітництва та адаптувати свою політику до нових реалій [51].

2.3 Наслідки санкцій для економічного розвитку країн-ініціаторів та країн-адресатів

Економічні санкції є потужним інструментом впливу на міжнародні економічні процеси, який використовується державами та міжнародними організаціями для досягнення політичних, економічних та безпекових цілей. Санкційна політика спрямована як на послаблення економіки країн-адресатів, так і на формування міжнародного тиску для зміни їхньої політичної поведінки. Розгляд впливу санкцій на країни-ініціатори та країни-адресати дозволяє оцінити їхню ефективність та визначити ключові тенденції в глобальній економіці.

Санкції проти російської федерації, запроваджені після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році, є одним із найбільш масштабних прикладів сучасної санкційної політики.

Основними ініціаторами санкцій стали країни Європейського Союзу, США, Велика Британія, Канада та інші держави, які спільно працюють над обмеженням економічного потенціалу росії [47].

Для країн-адресатів економічні санкції мають безпосередній негативний вплив на макроекономічні показники. За даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), ВВП росії у 2022 році знизився на 2,1 %, а інфляція перевищила 14 %. Водночас скорочення надходжень від експорту енергоресурсів призвело до зменшення валютних резервів, що обмежує можливості для стабілізації національної валюти [19]. На Рисунку 2.3 відображена динаміка впливу санкцій на економічні показники росії.

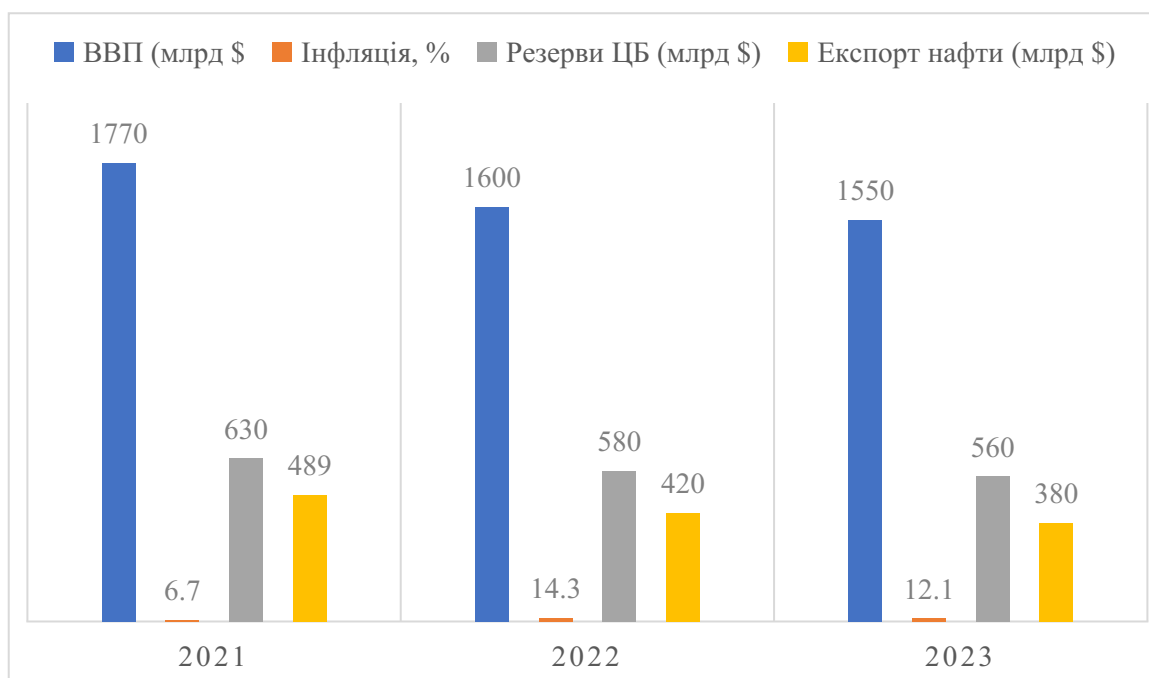

Рисунок 2.3.- Вплив санкцій на економічні показники рф

Джерело: розроблено авторкою на основі [59]

У Таблиці 2.7 наводиться інформація щодо макроекономічних показників рф до та після введення санкцій.

Таблиця 2.7 - Основні макроекономічні показники росії до та після введення санкцій

Показник	2021 рік, до санкцій	2022 рік, після санкцій	2023 рік, після санкцій
ВВП, млрд дол. США	1770	1600	1550
Інфляція, %	6,7	14,3	12,1
Експорт, млрд дол. США	489	420	380
Рівень безробіття, %	4,3	5,6	6,1

Джерело: розроблено авторкою на основі [19]

Для росії санкції також призвели до технологічної ізоляції, що ускладнює модернізацію ключових галузей, таких як енергетика, машинобудування та оборонна промисловість. Обмеження на імпорт високотехнологічних товарів призвели до дефіциту критично важливих компонентів, що негативно позначається на виробництві та експортному потенціалі [59].

Іран є ще одним прикладом тривалої санкційної політики. Санкції проти Ірану були введені через розвиток ядерної програми та порушення прав людини.

Економічна ізоляція Ірану триває з 1979 року, але найбільш жорсткі санкції були запроваджені у 2012 році та посилені у 2018 році після виходу США з ядерної угоди. В результаті санкцій Іран зазнав значних втрат у нафтовому секторі, який є основним джерелом державного доходу [53]. У Таблиці 2.8 наводиться інформація щодо макроекономічних показників Ірану до та після введення санкцій.

Таблиця 2.8 - Вплив санкцій на економіку Ірану

Показник	2011 рік, до санкцій	2018 рік. посилення санкцій	2023 рік, тривалі санкції
ВВП, млрд дол. США	598	454	388
Інфляція, %	20,5	31,2	40,1
Рівень безробіття, %	12,3	16,4	18,7

Джерело: розроблено авторкою на основі [53]

Економічні санкції проти Ірану створили багатовимірний вплив на внутрішню соціально-економічну динаміку країни. Населення зіткнулося з суттєвим зниженням рівня життя, що виявляється у зменшенні купівельної спроможності та обмеженні доступу до імпортних товарів першої необхідності. Інфляційні процеси прискорились через девальвацію національної валюти та дефіцит певних категорій товарів, що призвело до зростання вартості базових споживчих продуктів та послуг.

Санкційний режим спричинив структурні деформації в іранській економіці, зокрема активізацію тіньового сектору. Нелегальні схеми імпорту та експорту, контрабанда та непрозорі фінансові операції стали альтернативними механізмами економічної діяльності для подолання зовнішніх обмежень. Така трансформація економічних відносин ускладнила державний контроль за фінансовими потоками та зменшила податкові надходження до бюджету.

Водночас, економічна ізоляція стимулювала розвиток внутрішнього виробництва в Ірані. Обмеження на імпорт створили сприятливі умови для місцевих виробників, які почали заповнювати ринкові ніші, раніше зайняті закордонними компаніями. Цей процес сприяв зростанню певних галузей промисловості та сільського господарства, що частково компенсувало негативні наслідки санкцій.

Іранська економіка продемонструвала значний адаптаційний потенціал через диверсифікацію торговельних партнерів та виробничої структури. Країна переорієнтувала зовнішньоекономічні зв'язки на держави, які не приєдналися до санкційного режиму, зокрема Китай та Росію. Ця стратегічна адаптація дозволила підтримувати зовнішньоторговельну діяльність, хоча й у зменшених обсягах та за менш вигідними умовами.

Для країн-ініціаторів санкцій спостерігається підвищення геополітичного впливу через демонстрацію здатності до застосування економічних інструментів тиску. Санкційна політика стала механізмом консолідації міжнародних позицій та формування спільних підходів до вирішення регіональних та глобальних проблем безпеки. Цей аспект санкційної політики посилив переговорні позиції країн-ініціаторів у дипломатичних процесах.

Запровадження санкцій сприяло зміцненню альянсів між країнами-ініціаторами, оскільки потребувало координації дій та узгодження позицій. Спільна санкційна політика створила додаткові платформи для міждержавної співпраці та обміну розвідувальною інформацією. Такі процеси посилили інституційну спроможність міжнародних організацій та регіональних об'єднань у сфері безпеки.

Захист національної безпеки країн-ініціаторів також посилюється через обмеження іранської ядерної програми та потенціалу розробки балістичних ракет. Санкційний режим уповільнив технологічний прогрес Ірану у сферах, що викликають занепокоєння міжнародної спільноти, та зменшив фінансові можливості країни для підтримки регіональних проксі-сил, які становлять загрозу для безпеки сусідніх держав.

Негативні наслідки для країн-ініціаторів санкцій виявляються у втраті перспективних ринків збуту та інвестиційних можливостей. Іранський ринок з населенням понад 80 мільйонів споживачів та значними природними ресурсами становив привабливий напрямок для експортерів та інвесторів з розвинених країн. Санкційний режим закрити доступ до цього ринку та створив умови для заповнення економічних ніш конкурентами з країн, що не підтримали санкції.

Зростання цін на енергоносії стало додатковим негативним наслідком санкцій проти Ірану для глобальної економіки. Обмеження на експорт іранської нафти та газу зменшило пропозицію на світовому ринку, що призвело до підвищення цін та збільшення витрат для промислових споживачів та населення. Цей ефект особливо відчутний для країн з високою залежністю від імпорту енергоресурсів.

Підприємства країн-ініціаторів санкцій, які працювали на іранському ринку, зазнали значних фінансових втрат через примусове припинення діяльності. Інвестиції у виробництво, інфраструктуру та дистрибуційні мережі не принесли очікуваних прибутків, а контракти залишились невиконаними. Ця ситуація зменшила довіру бізнесу до довгострокових проєктів у регіоні та створила додаткові ризики для міжнародної економічної діяльності.[47]. У Таблиці 2.9 узагальнюється інформація, щодо того, як впливають на країни-ініціаторів санкції.

Таблиця 2.9 - Наслідки санкцій для країн-ініціаторів

Наслідки	США	ЄС	Велика Британія
Втрата ринків збуту	Висока	Дуже висока	Середня
Зростання цін на енергоносії	Помірне	Високе	Високе
Геополітичні переваги	Значні	Значні	Значні
Вплив на власний ВВП	Низький	Середній	Середній

Джерело: розроблено авторкою на основі [47]

Економічні санкції становлять інструмент зовнішньої політики, який спричиняє комплексний вплив на всі сторони міжнародних відносин. Країни-адресати зазнають економічних труднощів, зокрема скорочення ВВП, зростання інфляції та безробіття. Водночас країни-ініціатори стикаються з економічними втратами, але отримують політичні вигоди. Аналіз досвіду росії та Ірану демонструє, що тривалі санкції можуть викликати структурні зміни в економіці, змушуючи країни адаптуватися до нових умов.

Санкційна політика відображає трансформацію системи міжнародних відносин у напрямку економізації дипломатичних інструментів. Дослідження показують, що ефективність санкцій залежить від низки факторів, серед яких ступінь міжнародної координації, глибина економічної інтеграції між сторонами

конфлікту та наявність альтернативних ринків для країни-цілі. Міжнародний досвід застосування обмежувальних заходів свідчить про довгостроковий характер їхнього впливу на економічні показники цільових держав.

Макроекономічні наслідки санкцій проявляються у різних секторах господарства. Фінансові обмеження призводять до скорочення інвестиційних потоків, девальвації національної валюти та зростання вартості зовнішніх запозичень. Торговельні бар'єри зменшують обсяги експорту та імпорту, порушують виробничі ланцюги та призводять до дефіциту товарів. У банківському секторі спостерігається обмеження доступу до міжнародних платіжних систем та фінансових ринків.

Адаптаційні механізми економік під санкціями включають пошук нових торговельних партнерів, розвиток імпортозаміщення та диверсифікацію економіки. Емпіричні дані свідчать, що держави з диверсифікованою експортною структурою та розвиненим внутрішнім ринком демонструють вищу стійкість до зовнішнього тиску. Спостерігається тенденція до формування альтернативних економічних об'єднань та платіжних систем як відповідь на санкційні режими.

Політичні ефекти санкцій часто виявляються менш передбачуваними, ніж економічні. Санкційний тиск може призвести до консолідації суспільства навколо політичного керівництва та посилення антизахідної риторики. Дослідження політичних процесів у країнах під санкціями виявляють феномен “ралі навколо прапора”, коли зовнішній тиск використовується для легітимізації внутрішньої політики. Трансформація громадської думки під впливом санкцій стає предметом соціологічних досліджень.

Геополітичні наслідки санкційної політики проявляються у реконфігурації регіональних альянсів та зміні балансу сил. Країни під санкціями тяжіють до формування альтернативних центрів економічної та політичної влади. Процеси регіональної інтеграції прискорюються як механізм компенсації втрачених зв'язків із західними економіками. Геоелекономічні зміни супроводжуються трансформацією міжнародних інститутів та формуванням паралельних структур глобального управління.

Технологічні аспекти санкцій потребують окремого аналізу. Обмеження доступу до технологій стимулюють розвиток власних науково-технічних програм та реструктуризацію освітньої системи. Дослідження інноваційних процесів у країнах під санкціями виявляють феномен “вимушених інновацій” – технологічних рішень, що виникають як відповідь на зовнішні обмеження. Науково-технічна політика набуває стратегічного характеру та стає елементом національної безпеки.

Соціальні виміри санкційної політики проявляються у зміні структури споживання, трансформації ринку праці та еволюції соціальних норм. Адаптація населення до нових економічних умов супроводжується зміною споживчих практик та трудової мобільності. Соціологічні дослідження фіксують формування нових патернів економічної поведінки та соціальної взаємодії. Соціальна стійкість суспільств під санкціями стає предметом міждисциплінарних досліджень.

Правові аспекти санкційних режимів формують окремий напрям досліджень. Юридичний аналіз легітимності односторонніх обмежувальних заходів, відповідність санкцій міжнародному праву та розвиток інструментів протидії санкціям становлять предмет наукового дискурсу

Узагальнюючи вищевикладене, санкційна політика становить багатовимірний феномен сучасних міжнародних відносин. Економічні, політичні, соціальні та технологічні наслідки санкцій утворюють складну систему взаємозв'язків, дослідження яких потребує міждисциплінарного підходу. Досвід країн, що тривалий час перебувають під санкціями, свідчить про трансформацію економічних моделей та формування адаптаційних механізмів. Санкційна стійкість держав стає новою характеристикою їхнього міжнародного статусу та визначає траєкторії економічного розвитку в умовах глобальних викликів. [60].

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Критерії оцінки ефективності санкцій та можливі альтернативні заходи

Ефективність санкційної політики в системі міжнародних відносин оцінюється за допомогою низки критеріїв, які відображають ступінь досягнення поставлених цілей, рівень економічного впливу на країну-об'єкт санкцій та відповідність санкцій принципам міжнародного права. Основними критеріями оцінки ефективності санкцій є досягнення політичних цілей, економічний збиток для країни-порушника, мінімізація негативного впливу на треті країни та власні економіки країн-ініціаторів, а також ступінь міжнародної підтримки санкційного режиму.

Досягнення політичних цілей є ключовим критерієм оцінки ефективності санкцій. Санкції можуть бути спрямовані на зміну політичного курсу країни, припинення порушень міжнародного права або покарання за агресивну поведінку. У випадку санкцій, введених проти російської федерації після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році, метою було обмеження військових можливостей, ізоляція на міжнародній арені та зниження фінансової спроможності для продовження бойових дій [44]. У Таблиці 3.1 наводиться інформація щодо цілей санкційної політики.

Таблиця 3.1 - Основні цілі санкційної політики

Ціль санкційної політики	Приклад реалізації
Зміна політичного курсу	Вплив на політику Південної Африки під час Апартеїду
Обмеження економічних можливостей	Санкції ЄС та США проти росії
Ізоляція на міжнародній арені	Виключення росії з міжнародних організацій

Джерело: розроблено авторкою на основі [44]

Економічний збиток є наступним важливим критерієм оцінки ефективності санкцій. Наприклад, санкції проти Ірану суттєво знизили його можливості у розвитку ядерної програми, що призвело до укладення ядерної угоди у 2015 році.

Мінімізація негативного впливу на треті країни та власну економіку є важливою умовою ефективності санкційної політики. Деякі санкції можуть мати непередбачувані наслідки, такі як зростання світових цін на енергоносії або збої у глобальних ланцюгах постачання. Це стало очевидним після введення енергетичних санкцій проти росії, що призвело до зростання цін на нафту і газ у 2022 році. У Таблиці 3.2 наводиться інформація щодо того як санкції впливають на глобальні ринки.

Таблиця 3.2 - Вплив санкцій на глобальні ринки

Параметр	Наслідки санкцій проти росії
Ціни на енергоносії	Значне зростання цін на нафту та газ
Глобальні ланцюги постачання	Перебої у постачанні критичних ресурсів
Валютні ринки	Девальвація рубля та зміцнення долара США

Джерело: розроблено авторкою на основі [34]

Ступінь міжнародної підтримки є вирішальним фактором для ефективності санкцій. Чим ширше міжнародне співробітництво, тим важче країні-об'єкту ухилитися від санкцій. Санкції, введені проти росії, були підтримані багатьма західними країнами, але низка держав, таких як Китай та Індія, продовжували економічне співробітництво, що частково нівелювало їхній вплив [34]. У Таблиці 3.3 запропоновані альтернативні інструменти санкційної політики.

Таблиця 3.3 - Альтернативні інструменти санкційної політики

Інструмент	Приклад застосування
Кіберсанкції	Атаки на інфраструктуру Північної Кореї
Дипломатичний тиск	Виключення росії з Ради Європи
Інформаційні кампанії	Розкриття військових злочинів у ЗМІ

Джерело: розроблено авторкою на основі [22]

Альтернативними заходами до традиційних економічних санкцій можуть бути дипломатичний тиск, інформаційні кампанії, кіберсанкції та інші інструменти. Наприклад, кіберсанкції можуть обмежувати доступ до

інформаційних систем та завдавати шкоди критичній інфраструктурі країни-об'єкта. Інформаційні кампанії сприяють формуванню негативного іміджу країни-порушника та послабленню її міжнародних позицій.

Таким чином, підвищення ефективності санкційної політики вимагає комплексного підходу, що поєднує традиційні економічні санкції з альтернативними інструментами впливу. Важливим аспектом є координація міждержавних дій, постійний моніторинг результативності санкцій та оперативна адаптація заходів до змін міжнародної ситуації. Ефективна санкційна політика має базуватися на чітко визначених цілях, всебічній оцінці наслідків та широкій міжнародній підтримці для досягнення максимального впливу на країну-порушника [22].

3.2 Оптимізація санкційної політики в умовах глобальної економічної інтеграції та санкцій через війну в Україні

Сучасні реалії глобальної економіки вимагають перегляду та адаптації санкційної політики до нових викликів, зокрема, в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну. Санкції стали одним із інструментів впливу на агресора, а також засобом захисту національних інтересів держав, що підтримують Україну. У контексті глобальної економічної інтеграції ефективність санкцій залежить від координації міжнародних зусиль, розробки комплексних підходів та вдосконалення механізмів їхнього впровадження.

Дослідження економічних наслідків санкційних режимів демонструє неоднозначну динаміку їхнього впливу на міжнародну торгівлю та фінансові потоки. Трансформація глобальних ланцюгів постачання внаслідок запровадження обмежувальних заходів призводить до перерозподілу економічних зв'язків та пошуку альтернативних шляхів взаємодії між суб'єктами господарювання. Це породжує феномен так званих “тіньових економік санкцій” – паралельних систем

обміну товарами та послугами, що функціонують поза межами офіційних регуляторних механізмів. Чи можна вважати такі процеси свідченням неефективності санкційної політики? Навряд чи відповідь однозначна. На Рисунку 3.1 зображена ефективність санкцій по 10-бальній системі.

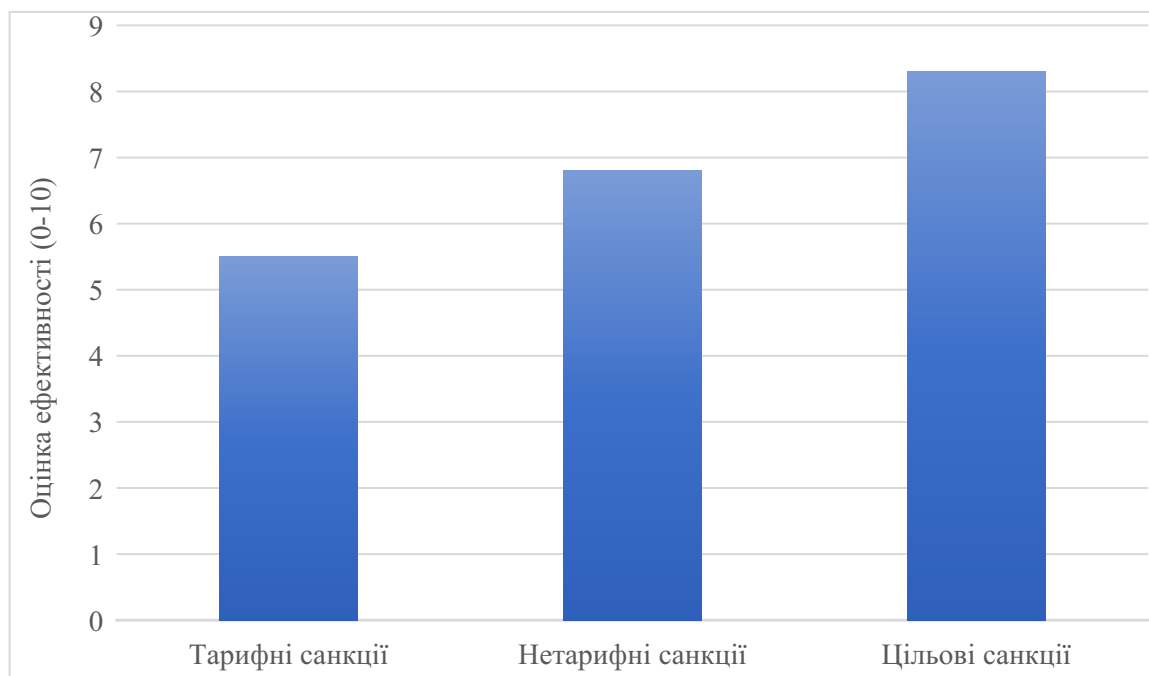

Рисунок 3.1. – Ефективність різних типів економічних санкцій
Джерело: розроблено авторкою на основі [46]

Мультилатеральний характер сучасних санкційних режимів створює підґрунтя для виникнення нових форм міждержавної співпраці. Синхронізація підходів у застосуванні економічних обмежень потребує розробки адаптивних моделей взаємодії між різними юрисдикціями. “Санкційна дипломатія” поступово перетворюється на окремий напрям міжнародних відносин, що вимагає формування спеціалізованих компетенцій та інституційних механізмів. Утім, розбіжності в національних законодавствах та стратегічних пріоритетах держав ускладнюють процес гармонізації санкційних політик.

Аналіз актуальних тенденцій свідчить про зростання ролі технологічного фактору в реалізації санкційних режимів. Цифровізація фінансових транзакцій та розвиток систем моніторингу міжнародної торгівлі розширюють інструментарій контролю за дотриманням економічних обмежень. Водночас поява криптовалют та децентралізованих платіжних систем створює виклики для традиційних механізмів

санкційного впливу. Тож майбутнє санкційної політики значною мірою залежатиме від здатності міжнародної спільноти адаптувати регуляторні підходи до нових технологічних реалій. Це питання викликає чимало сумнівів у експертному середовищі, адже темпи технологічних змін часто випереджають розвиток відповідних регуляторних практик.

Варто зазначити, що еволюція санкційної політики відбувається в умовах постійної трансформації глобального економічного порядку. Динамічний характер міжнародних відносин вимагає від урядів та міжнародних організацій пошуку балансу між ефективністю санкційних заходів та мінімізацією їхніх непередбачуваних наслідків для світової економіки. Санкції залишаються інструментом економічного тиску, проте їхнє застосування потребує врахування складної системи взаємозв'язків між різними сегментами глобального ринку. А це, своєю чергою, зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері [46].

Інший напрям оптимізації санкційної політики – це підвищення рівня міжнародної координації та єдності у впровадженні санкцій. Важливо, щоб країни-ініціатори санкцій діяли узгоджено, забезпечуючи глобальну ізоляцію агресора та знижуючи можливості для обходу обмежень. Важливим прикладом є створення санкційної коаліції, до якої входять країни G7, Європейський Союз та інші міжнародні партнери, що ускладнює для росії можливості використання альтернативних фінансових механізмів [13].

Оптимізація санкційної політики вимагає вдосконалення методів моніторингу за дотриманням обмежень. Застосування блокчейн-технологій та систем на основі штучного інтелекту забезпечує можливість відстеження фінансових транзакцій, виявлення прихованих схем та підвищення загальної прозорості. Аналіз даних щодо експортних операцій сприяє своєчасному виявленню контрабандних потоків та обходу встановлених обмежень, хоча повністю виключити можливість ухилення неможливо через складність міжнародних комерційних взаємозв'язків.

Один із важливих аспектів оптимізації санкційної політики полягає у підвищенні її цільової спрямованості. Це передбачає розробку санкційних пакетів, які б максимально впливали на ключові сектори економіки країни-агресора, зокрема енергетику, фінанси, технології. Наприклад, ембарго на експорт енергоносіїв із росії призвело до значних фінансових втрат та обмеження ресурсної бази для продовження військових дій [19].

У Таблиці 3.4 перелічено країни-учасники санкційної коаліції та які заходи вони вживають.

Таблиця 3.4 - Країни-учасниці санкційної коаліції та основні заходи

Країна	Основні санкційні заходи
США	Заборона імпорту енергоресурсів, фінансові санкції
ЄС	Відключення банків від SWIFT, експортні обмеження
Велика Британія	Замороження активів, заборона експорту технологій
Канада	Фінансові санкції, ембарго на нафту
Японія	Технологічні санкції, обмеження на інвестиції

Джерело: розроблено авторкою на основі [13]

У Таблиці 3.5 узагальнена інформація про основні сектори економіки рф на які спрямовано санкції.

Таблиця 3.5 - Основні сектори російської економіки, на які спрямовані санкції

Сектор економіки	Основні санкційні заходи	Наслідки для росії
Енергетичний сектор	Заборона імпорту нафти та газу	Зниження доходів, падіння ВВП
Фінансовий сектор	Відключення від SWIFT, замороження активів	Обмеження міжнародних транзакцій
Технологічний сектор	Заборона експорту високотехнологічних товарів	Відставання у технологіях

Джерело: розроблено авторкою на основі [19]

Адаптація санкцій до мінливих умов світової економіки постає необхідною умовою їх ефективності. Спроби російської сторони реорієнтувати зовнішньоекономічні потоки на ринки Азії та Африки спонукають санкційну коаліцію розробляти механізми вторинних обмежень. Такі інструменти ускладнюють використання третіх країн як посередників для подолання первинних

санкційних бар'єрів, проте залишається відкритим питання про юридичну легітимність подібних дій з точки зору міжнародного права.

Модернізація санкційних режимів передбачає також диференціацію підходів до різних секторів економіки та суб'єктів господарювання. Секторальний аналіз демонструє нерівномірний вплив обмежувальних заходів на різні галузі, що потребує корегування інтенсивності санкційного тиску. Практика свідчить, що надмірно жорсткі обмеження можуть спричиняти непередбачувані соціально-економічні наслідки не лише для цільової країни, але й для глобальних виробничих ланцюгів. А чи не призведе це до формування альтернативних економічних союзів між країнами, що знаходяться під санкційним тиском?

Інституційне забезпечення санкційних механізмів потребує координації зусиль міжнародних організацій та національних регуляторів. Створення спеціалізованих аналітичних центрів для оцінки ефективності санкцій, прогнозування потенційних наслідків та розробки рекомендацій щодо їх оптимізації сприяє поліпшенню якості санкційної політики. Дані емпіричних досліджень підтверджують, що узгодженість дій санкційної коаліції суттєво збільшує вірогідність досягнення поставлених цілей, хоча досягнення абсолютного консенсусу залишається радше теоретичним конструктом.

Гуманітарний вимір санкційної політики потребує особливої уваги при формуванні обмежувальних заходів. Запровадження винятків для життєво необхідних товарів та послуг, створення механізмів гуманітарних коридорів та забезпечення доступу до медичних препаратів для цивільного населення має бути невід'ємною складовою санкційних режимів. Досвід попередніх санкційних кампаній свідчить, що недостатня увага до гуманітарних аспектів може призводити до делегітимації санкційної політики в очах міжнародної спільноти та зниження її ефективності в довгостроковій перспективі. Втім, знаходження балансу між санкційним тиском та гуманітарними потребами залишається складним завданням, що потребує постійного моніторингу та корегування [52].

Таким чином, оптимізація санкційної політики в умовах глобальної економічної інтеграції та санкцій через війну в Україні потребує комплексного

підходу, що включає цільову спрямованість, міжнародну координацію, вдосконалення механізмів моніторингу та адаптацію до нових викликів. Лише за умов системного підходу можна забезпечити довгостроковий вплив санкцій та стримування агресивної політики росії.

3.3. Стратегії адаптації національних економік до санкційних обмежень

Економічні санкції як інструмент протекціонізму є потужним засобом впливу на міжнародну політику та економіку. Однак, разом із викликами, які виникають унаслідок санкційних обмежень, держави розробляють стратегії адаптації для збереження стабільності економіки та мінімізації негативних наслідків. Ефективна адаптація вимагає комплексного підходу, який включає диверсифікацію економіки, імпортозаміщення, розвиток внутрішніх ринків та пошук нових торговельних партнерів.

У Таблиці 3.6 наводиться інформація про основні стратегії адаптації до санкційних обмежень. Імпортозаміщення є ще одним дієвим інструментом адаптації. Країни, що стикаються із санкціями, змушені скорочувати імпорт критично важливих товарів та розвивати власне виробництво. Це сприяє створенню нових робочих місць, стимулює інновації та знижує залежність від іноземних технологій. Так, у відповідь на санкції, запроваджені проти росії, країна почала активно розвивати сільське господарство та виробництво продуктів харчування.

Таблиця 3.6 - Основні стратегії адаптації до санкційних обмежень

Стратегія	Опис	Приклад застосування
Диверсифікація	Розширення економічної бази та розвиток нових галузей	Перехід ЄС до альтернативних енергоносіїв
Імпортозаміщення	Розвиток внутрішнього виробництва замість імпорту	Розвиток аграрного сектору в росії
Нові ринки	Пошук альтернативних ринків збуту та нових торговельних партнерів	Переорієнтація на ринки Азії

Джерело: розроблено авторкою на основі [19]

Пошук нових ринків збуту – ще один важливий напрям адаптації. У випадку введення санкцій проти певної країни, вона намагається встановити торговельні відносини з новими партнерами, які не приєдналися до санкційного режиму. Наприклад, після введення західних санкцій росія значно розширила торговельні відносини з Китаєм, Індією та іншими країнами Азії [19].

У Таблиці 3.7 узагальнена інформація про форми державної підтримки в умовах санкцій.

Таблиця 3.7 - Форми державної підтримки в умовах санкцій

Форма підтримки	Опис	Приклад
Субсидії	Фінансова підтримка підприємств для стимулювання виробництва	Пільгове кредитування
Податкові пільги	Зменшення податкового навантаження на критичні галузі	Зниження ПДВ на імпортозаміщення
Інфраструктурні проекти	Інвестиції у розвиток стратегічної інфраструктури	Будівництво логістичних центрів

Джерело: розроблено авторкою на основі [60]

Важливу роль у процесі адаптації відіграє державна підтримка бізнесу. Держави, які стикаються із санкційними обмеженнями, розробляють програми субсидій, податкових пільг та інші заходи для підтримки критично важливих галузей. Така політика дозволяє знизити тиск на економіку та зберегти конкурентоспроможність національних виробників.

Досвід країн, які успішно адаптувалися до санкцій, свідчить про необхідність розробки довгострокових стратегій економічної безпеки. Наприклад, Іран, стикаючись із багаторічними санкціями, створив замкнений цикл виробництва у ключових галузях, що дозволило мінімізувати залежність від імпорту [60].

Таким чином, адаптація національних економік до санкційних обмежень є складним та багатогранним процесом, що вимагає системного підходу. Ефективні стратегії включають диверсифікацію економіки, імпортозаміщення, пошук нових ринків та розвиток цифрових технологій. Успішна реалізація цих заходів дозволяє зменшити негативні наслідки санкцій та забезпечити стійкий розвиток національної економіки у довгостроковій перспективі [49].

З урахуванням викладених у дослідженні тенденцій до зростання санкційного тиску та відповідних адаптаційних заходів, доцільним видається посилення державної політики щодо диверсифікації економіки, особливо в частині підтримки нових виробничих кластерів, що не залежать від імпорту. Варто передбачити впровадження цільових програм фінансування регіональних ініціатив, які сприяють формуванню багатогалузевої структури економіки, а також створення умов для зростання наукоємних секторів.

Розвиток цифрової економіки також є перспективним напрямом адаптації наведено у Таблиці 3.8. Інвестиції у цифрові технології та електронну комерцію дозволяють країнам обходити традиційні торговельні бар'єри та створювати нові можливості для економічного зростання. Так, у відповідь на санкції росія активізувала розвиток внутрішніх платіжних систем та цифрових платформ.

Таблиця 3.8 - Перспективи цифрової адаптації до санкцій

Напрямок	Опис	Приклад
Цифрові платежі	Розвиток внутрішніх платіжних систем для обходу міжнародних обмежень	Система “Мир” в росії
Електронна комерція	Створення та розвиток онлайн-торгівлі	Платформи локальних Маркетплейсів
Криптовалюти	Використання цифрових активів для міжнародних розрахунків	Збільшення транзакцій у Криптовалюті

Джерело: розроблено авторкою на основі [49]

Запропоновано посилити механізми імпортозаміщення через поетапну модернізацію національного виробництва, орієнтовану на технологічну незалежність. Це може включати стимулювання локалізації критичних технологій, а також розвиток державного замовлення для підтримки внутрішніх виробників. Втім, досвід інших країн демонструє неоднозначність результатів подібних стратегій. Доцільно забезпечити інституційну підтримку підприємств у процесі виходу на нові зовнішні ринки, зокрема шляхом укладання міждержавних угод про взаємовигідну торгівлю з країнами, що не підтримують санкційні режими.

Реалізація таких заходів передбачає координацію між різними рівнями влади та бізнес-структурами. Водночас існує потреба у створенні ефективної системи моніторингу результативності впроваджуваних програм. Регіональні особливості

економічного розвитку можуть суттєво вплинути на успішність диверсифікаційних ініціатив, що потребує гнучкого підходу до планування.

Технологічна незалежність, хоча й видається привабливою концепцією, вимагає значних інвестицій у дослідження та розробки. Не всі галузі економіки здатні швидко адаптуватися до нових умов виробництва без зовнішніх технологічних надходжень. Це створює дилему між бажанням досягти автономності та необхідністю підтримувати конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках.

Фінансування регіональних програм потребує ретельного розподілу ресурсів між перспективними напрямками розвитку. Виникає питання щодо оптимального співвідношення підтримки традиційних галузей та інвестування у нові сектори економіки. Попередній аналіз показує, що занадто швидкий перехід може призвести до втрати наявних конкурентних переваг.

Державне замовлення як інструмент підтримки внутрішніх виробників має свої обмеження. З одного боку, воно створює гарантований попит на національну продукцію, з іншого – може призвести до зниження стимулів до інновацій у захищених галузях. Балансування між протекціонізмом та збереженням конкурентного середовища залишається складним завданням для економічної політики.

Міжнародна торгівля в умовах санкційних обмежень вимагає пошуку нових партнерів та адаптації до їхніх вимог. Проте географічна переорієнтація торговельних потоків не завжди компенсує втрачені зв'язки з традиційними ринками. Логістичні витрати та культурні відмінності можуть суттєво вплинути на ефективність нових торговельних маршрутів.

Формування багатогалузевої структури економіки потребує тривалого часу та послідовних зусиль. Короткострокові результати можуть не відповідати очікуванням, що створює ризики для політичної підтримки довгострокових програм. Населення та бізнес-спільнота можуть втратити довіру до реформ, якщо позитивні зміни не стануть помітними протягом розумного періоду часу.

Наукоємні сектори економіки вимагають не лише фінансових інвестицій, а й відповідної інфраструктури та кваліфікованих кадрів. Створення умов для їхнього розвитку включає реформування системи освіти, налагодження зв'язків між університетами та промисловістю, а також формування сприятливого регуляторного середовища для інноваційної діяльності. Успішність таких трансформацій залежить від комплексного підходу до всіх складових інноваційної екосистеми.

Окремо пропонується розробити національну програму цифрової трансформації, спрямовану на зменшення залежності від глобальних цифрових інфраструктур. У межах цієї програми можна передбачити стимулювання внутрішнього розвитку платіжних систем, цифрових сервісів та маркетплейсів. Такий підхід дозволить підвищити рівень автономії у фінансових та торговельних операціях і водночас сприятиме розвитку внутрішнього ринку електронних послуг.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було підтверджено, що економічні санкції у сучасному світі не можуть розглядатися винятково крізь призму політичного впливу. Зміщення акцентів у практиці їх застосування свідчить про їхню здатність виконувати функції, які характерні для протекціоністських заходів, хоча формально це й не декларується.

Оцінка санкційних практик демонструє тенденцію до їх інституціоналізації у глобальному економічному порядку. Водночас зберігається певна напруженість між декларативною легітимністю санкцій та реальними економічними інтересами країн, які їх ініціюють.

У процесі аналізу виявлено, що в умовах глобальної технологічної конкуренції санкції дедалі частіше набувають характеру інструменту економічного самозахисту. Технологічне ембарго, обмеження у сфері інновацій та блокування досліджень формально подаються як безпекові заходи, однак водночас створюють додаткові можливості для внутрішнього ринку країн-ініціаторів.

Дослідження також засвідчило неоднорідність ефективності санкційної політики у досягненні заявлених політичних цілей. Попри багаторазове застосування, лише незначна кількість санкцій завершилася зміненою політичною поведінкою держав-об'єктів, що свідчить про обмеженість такого інструменту.

Економічний ефект від санкцій проявляється більш стабільно та довгостроково, що дозволяє говорити про їхню здатність чинити системний вплив на торговельні потоки, незалежно від досягнення безпосередніх політичних результатів.

Вивчення правових механізмів застосування санкцій виявило суперечності між односторонніми та багатосторонніми підходами. Якщо перші забезпечують оперативність, то другі — формальну відповідність міжнародним нормам, однак практична ефективність обох моделей залишається предметом сумніву.

Аналіз санкцій як потенційного інструменту геоекономічної політики показав їхню здатність змінювати архітектуру глобальної економіки, зокрема шляхом формування нових регіональних об'єднань та відновлення старих торговельних ланцюгів у змінній формі.

Зміна торговельних маршрутів і пошук нових економічних партнерств країнами-об'єктами санкцій стає не лише реакцією на обмеження, а й каталізатором довготривалих змін у структурі глобальної економіки. Це вказує на глибину процесів, які запускаються санкційною політикою.

Зростання ролі цифрових технологій у глобальній фінансовій системі змінило умови реалізації санкцій. Відстеження транзакцій стало складнішим, а механізми обходу обмежень — більш витонченими, що знижує керованість санкційних процесів.

Доступ до технологічної інфраструктури в умовах цифровізації перетворюється на стратегічний актив, що посилює санкційну вразливість країн. Програмне забезпечення, платформи, інформаційні ресурси — все це стало предметом нової форми економічного контролю.

Динаміка політичної мобілізації навколо санкцій дозволяє припустити, що їхній вплив не завжди корелює з економічними втратами. У ряді випадків санкції лише зміцнюють авторитарні структури, надаючи їм ідеологічного виправдання через образ зовнішньої загрози.

Спроби узгодити санкційну політику на міжнародному рівні часто завершуються фрагментацією механізмів, оскільки консенсусу досягнути вдається рідко. Це створює прецеденти паралельних режимів, які діють за різними принципами.

Санкції, що спираються на принципи правового регулювання без чітких меж пропорційності, ризикують стати політичним інструментом, а не засобом правосуддя. Це породжує правові колізії та сприяє зростанню правового нігілізму у міжнародних відносинах.

Одним із ключових інтуїтивних спостережень стало припущення про зворотну дію санкцій, коли країни-ініціатори, нехай і опосередковано, самі стають

заручниками обмежень, які вони впроваджують. Економічна взаємозалежність у глобалізованому світі цьому сприяє.

Застосування економіко-математичних моделей підтвердило наявність нелінійних зв'язків у структурі наслідків санкцій. Механічне посилення обмежень не гарантує лінійного ефекту, що ставить під сумнів ефективність санкцій як системного інструменту.

Поява нових механізмів економічної взаємодії, обхід санкцій через треті країни або неформальні альянси вимагає переосмислення самих меж санкційної політики. В умовах зміненої реальності жорстке регулювання дедалі частіше стикається з м'яким опором.

Емпіричні спостереження засвідчили, що формальні цілі санкцій часто розходяться з фактичними результатами. Це створює підстави для інтерпретації санкцій як гнучкого механізму реалізації економічних інтересів, а не як способу відновлення правопорядку.

Модель санкційної взаємодії є недостатньо стабільною для уніфікації, оскільки в основі багатьох рішень лежать національні інтереси, які не завжди узгоджуються з нормами міжнародного права. Це формує простір для маніпуляцій у політико-економічній площині.

Інтерпретація санкцій як символічного жесту, що має підтримати міжнародний імідж, заслуговує на додаткове дослідження. Однак втрата реального впливу за надмірного застосування таких жестів може знецінити саму ідею санкцій.

Постійне розширення санкційної практики змінює логіку міжнародної дипломатії. Замість багатостороннього діалогу спостерігається тенденція до розгортання інструментів тиску, що формує нову норму у міжнародних відносинах.

Інституційна невизначеність навколо санкційних механізмів стимулює появу альтернатив — як на рівні організацій, так і на рівні двосторонніх домовленостей. Це, своєю чергою, створює паралельні реальності у системі глобального врегулювання.

У ході дослідження стало зрозумілим, що протекціоністські риси сучасних санкцій не є випадковістю. Вони закладені в логіку глобальної економічної конкуренції, що дедалі більше тяжіє до політизації.

Запропонований підхід до аналізу санкцій як форми економічного протекціонізму дозволяє інакше поглянути на проблематику міжнародного економічного тиску. Зміщення акцентів із політики на економіку відкриває нові аналітичні горизонти.

Отримані результати підтверджують доцільність застосування міждисциплінарного аналізу для глибшого розуміння санкційних механізмів. Таке поєднання дозволяє зменшити ризик надмірного спрощення у трактуванні складних міжнародних явищ.

Водночас остаточна відповідь на питання, чи є економічні санкції прихованою формою протекціонізму або інструментом політичного впливу, потребує подальших досліджень. Парадоксальність цього явища не дозволяє обмежитися однією інтерпретацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 9 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
3. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну : Закон України від 22.12.1998 № 332-XIV : станом на 9 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III : станом на 16 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII : станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 9 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
7. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 8 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 26.04.2025).
8. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення:

26.04.2025).

9. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII : станом на 21 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 26.04.2025).

10. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII : станом на 7 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення: 26.04.2025).

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 січня 2024 року “Про затвердження Положення про Державний реєстр санкцій” : Указ Президента України від 29.01.2024 № 36/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/36/2024#Text> (дата звернення: 26.04.2025).

12. Александрова Н., Давиденко Т. Вплив російсько-української війни на міжнародні фінансово-економічні відносини. Сталий розвиток економіки. 2024. №

1(48). С. 10–16. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-2> (дата звернення: 26.04.2025).

13. Антипенко Н., Почерніна Н., Васильківський Д. Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. Економіка та суспільство. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-2> (дата звернення: 26.04.2025).

14. Ануфрієва К. В. Міжнародні фінансові санкції: специфіка імплементації. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 137–147.

15. Баєва О. І. Теоретичні підходи до оцінки протекціонізму в міжнародній торгівельній практиці. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2018. № 16. С. 20–23.

16. Безрукова Н. Лібералізація та протекціонізм: аналіз досвіду застосування у різних країнах світу. *Економіка і регіон*. 2021. № 2(81). С. 107–112. URL: [https://doi.org/10.26906/eir.2021.2\(81\).2293](https://doi.org/10.26906/eir.2021.2(81).2293) (дата звернення: 26.04.2025).

17. Боднарчук Т. Л. Теоретико-методологічні засади аналізу політики

протекціонізму. Український соціум. 2013. Т. 2013, № 1. С. 117–128. URL: <https://doi.org/10.15407/socium2013.01.117> (дата звернення: 26.04.2025).

18. Вовчук Л. Санкційна політика європейського союзу проти Ірану у XXI ст. *Acta de historia & politica: saeculum XXI*. 2023. № 05. С. 46–54. URL: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.05.046> (дата звернення: 26.04.2025).

19. Волощук О. Т. Агресія Росії проти України: міжнародно-правові наслідки. Науково-інформаційний вісник івано-франківського університету права імені короля данила галицького. серія “право”. 2017. Вип. 3 (15). С. 129–137.

20. Гаврилюк О. В. Сучасні санкції: дипломатичні та економічні важелі. *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія “Економічні науки”*. 2015. Вип. 22, ч. 3. С. 176–183.

21. Гаран О. Гносеологічні моменти застосування економічних санкцій ООН. Успіхи і досягнення у науці. 2025. № 3(13). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-49-61](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-49-61) (дата звернення: 26.04.2025).

22. Громовенко К. В. Економічні санкції: міжнародно-правові аспекти ефективності. Знання європейського права. 2021. № 4. С. 70–77. URL: <https://doi.org/10.32837/chern.v0i4.265> (дата звернення: 26.04.2025).

23. Гузєв О. С. Ефективність застосування ООН економічних санкцій. Держава і право. 2006. Вип. 34. С. 503–509.

24. Єна І. О. Санкції за злочини проти основ національної безпеки України: окремі закономірності та проблеми побудови. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Т. 1, № 4(29). С. 116–119. URL: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i4\(29\).406](https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i4(29).406) (дата звернення: 26.04.2025).

25. Кекух С. В. Міжнародні економічні санкції : thesis. 2018. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66949> (дата звернення: 26.04.2025).

26. Келічавий А. В. Політика протекціонізму як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки країни. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3133> (дата звернення: 26.04.2025).

27. Кізіма Н. Економічні санкції, передбачені законодавством України,

та їх родова належність. *Право України*. 2002. № 6. С. 132–137.

28. Кузьменко І. Економічні санкції у системі міждержавних відносин. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 8(8). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-8\(8\)-753-764](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-8(8)-753-764) (дата звернення: 26.04.2025).

29. Куценко А., Бояр А. Економічний розвиток країн в умовах санкцій (на прикладі економік росії та китайської народної республіки). *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3 (14). С. 303–309. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2022-03-303-309> (дата звернення: 26.04.2025).

30. Лазарева Д. Генеза наукових поглядів на інститут міжнародних санкцій: поняття, класифікація та детермінанти застосування. *Scientific bulletin of the dnipro state university of internal affairs*. 2024. № 3. С. 46–55. URL: <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-06> (дата звернення: 26.04.2025).

31. Левандовські К. М., Левандовські А. В. Економічні санкції в міжнародному публічному праві. частина і: історико-правовий огляд. *Міжнародне право*. 2018. № 29. С. 131–141. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.29.140789> (дата звернення: 26.04.2025).

32. Мандрагеля В. Війна в Україні: економічні санкції та суспільна підтримка. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2022. № 2(92). С. 94–102. URL: [https://doi.org/10.35433/philosophicalsciences.2\(92\).2022.94-102](https://doi.org/10.35433/philosophicalsciences.2(92).2022.94-102) (дата звернення: 26.04.2025).

33. Міжнародна торгівля. Фритрейдерство і протекціонізм. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/7680485/page:74/> (дата звернення: 26.04.2025).

34. Орел О. Економічні санкції ЄС проти росії та ефективність їх застосування. *Управління національною безпекою*. 2023. № 1(1). С. 166–174. URL: [https://doi.org/10.26642/sas-2023-1\(1\)-166-174](https://doi.org/10.26642/sas-2023-1(1)-166-174) (дата звернення: 26.04.2025).

35. Панковець М. П., Шевчук Т. В. Міжнародні економічні санкції в системі міжнародної безпеки: досвід та ефективність застосування в сучасних умовах. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2024. Т. 34, № 4. С. 34–40. URL:

<https://doi.org/10.36930/40340405> (дата звернення: 26.04.2025).

36. Панченко В. Г. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17, верес. С. 10–16.

37. Піонтковський А. Санкції США - по путіну. *Економіст*. 2017. № 7 (369), лип. С. 17.

38. Поливач Р. О. Класифікація та механізми застосування міжнародних економічних санкцій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 4, № 87. С. 290–295. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.45> (дата звернення: 26.04.2025).

39. Прав Ю. Політично-вмотивовані економічні санкції як складова розвитку державного управління. *Věda a perspektivy*. 2023. № 3(22). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-171-180](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-171-180) (дата звернення: 26.04.2025).

40. Протекціонізм і його сучасні форми. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/9620035/page:39/> (дата звернення: 26.04.2025).

41. Ревчун Б. Г. Протекціонізм як реакція на нестабільність розвитку ринкової економіки. *Наукові праці КНТУ*. 2009. № 15. С. 380–384.

42. Степичева О. Трансформація політики протекціонізму в умовах лібералізації торговельно-економічного співробітництва. *Наукові перспективи*. 2021. № 12 (18). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12\(18\)-358-367](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-12(18)-358-367) (дата звернення: 26.04.2025).

43. Ткаченко А. Г. Ефективність міжнародних економічних санкцій : thesis. 2018. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66871> (дата звернення: 26.04.2025).

44. Ус І. В. Вплив санкцій на економіку Російської Федерації. *Центр зовнішньополітичних досліджень*. 2022. С. 11–13.

45. Фліссак К. Економічні санкції та специфіка їх позиціонування в сучасних міжнародних відносинах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. С. 72–80.

46. Черногор Я. Вплив економічних санкцій на економіку російської

федерації в умовах її повномасштабної агресії проти України. Рада зовнішньої

47. Політики “Українська Призма”. 2024. С. 1–11. URL: <https://analytics.intsecurity.org/russian-economy-impact-of-sanctions/> (дата звернення: 26.04.2025).

48. Шаров О. Економіка ЄС: санкції проти росії та їхній зворотний вплив. Журнал європейської економіки. 2015. Т. 14, (№ 2). С. 166–182.

49. Яровой Т. С. Історія становлення політичних та економічних міжнародних санкцій як інструменту державної політики. *Public management and administration in Ukraine*. 2024. № 40. С. 268–272. URL: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.40.45> (дата звернення: 26.04.2025).

50. Яровой Т. С. Проблеми застосування політичних та економічних санкцій як інструменту державної політики в умовах становлення громадянського суспільства. *State and regions. series: public administration*. 2024. № 2. С. 158–163. URL: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.2.23> (дата звернення: 26.04.2025).

51. Яценко О. Міждержавні торговельні суперечки як виявлення політики протекціонізму. *Економіка і організація управління*. 2019. № 4. С. 58–65. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2019.4.6> (дата звернення: 26.04.2025).

52. Adebahr C. Sanctions against Iran. Europe and iran. Routledge studies in European foreign policy, 2017. P. 56–70. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315513294-5> (date of access: 26.04.2025).

53. Alali D. W. Y., Ellalee H. The russia economic sanctions impact world economy. *SSRN electronic journal*. 2023. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4659816> (date of access: 26.04.2025).

54. Davydov A. A., Kislitsyn S. V. The new us sanctions regime against iran. World economy and international relations. 2018. Vol. 62, no. 2. P. 28–36. URL: <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2018-62-2-28-36> (date of access: 26.04.2025).

55. Eland I. Economic Sanctions as Tools of Foreign Policy. Economic Sanctions. 2018. P. 29–42. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429493935-3> (date of access: 26.04.2025). Elliott K. A. Factors Affecting the Success of Sanctions. Economic Sanctions. 2018. P. 51–59. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429493935-5> (date of access: 26.04.2025).

access: 26.04.2025).

56. Kabdygaliyev D. B. American sanctions against Iran and its essence. *BULLETIN series of sociological and political sciences*. 2020. Vol. 70, no. 2. P. 163–169. URL: <https://doi.org/10.51889/2020-2.1728-8940.23> (date of access: 26.04.2025).
57. Khalova G. O., Grishina V. O. Impact anti-Russian energy sanctions on the EU economy. *Problems of economics and management of oil and gas complex*. 2023. No. 5. P. 43–48.
58. Lopez G. A., Cortright D. Economic Sanctions in Contemporary Global Relations. *Economic Sanctions*. 2018. P. 3–16. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429493935-1> (date of access: 26.04.2025).
59. Sonnenfeld J., Tian S. Business retreats and sanctions are crippling the russian economy. *SSRN electronic journal*. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4167193> (date of access: 26.04.2025).
60. Yalçinkaya A., Tuğlu D. Economy policy of iran against financial sanctions. *Strategic public management journal*. 2021. URL: <https://doi.org/10.25069/spmj.927779> (date of access: 26.04.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Концептуальні підходи до протекціонізму в міжнародній торгівлі

Концептуальний підхід	Основні характеристики	Представники	Застосування в сучасних умовах
Класичний підхід	- Захист внутрішнього ринку - Стимулювання вітчизняного виробництва - Використання переважно прямих інструментів (мита, квоти)	Томас Ман, Антуан де Монкретьєн, Фрідріх Ліст	Використовується країнами з недостатньо розвиненою економікою, що потребують захисту молодих галузей
Стратегічний підхід	- Захист стратегічних галузей - Забезпечення економічної безпеки - Селективний характер захисту	Пол Кругман, Лаура Д'Андреа Тайсон	Застосовується розвиненими країнами для захисту високотехнологічних галузей та критичної інфраструктури
Соціальний підхід	- Збереження робочих місць - Зниження соціальної напруги - Підтримка галузей з високою зайнятістю	Джозеф Стігліц, Дані Родрік	Широко застосовується у період економічних криз та структурних трансформацій
Неомеркантилістський підхід	- Стимулювання експорту - Обмеження імпорту - Досягнення позитивного торговельного балансу	Ха-Джун Чанг, Роберт Гілпін	Характерний для країн з експортоорієнтованою економікою (Китай, Південна Корея)

Продовження Додатку А

Інституційний підхід	- Створення регуляторних бар'єрів - Використання адміністративних процедур - Формування технічних стандартів	Даглас Норт, Олівер Вільямсон	Переважає в інтеграційних об'єднаннях (ЄС) та країнах з розвинутою інституційною структурою
“Новий протекціонізм”	- Приховані форми бар'єрів - Відповідність формальним правилам СОТ - Використання нетарифних інструментів	Жан-П'єр Леман, Саймон Еверетт	Домінує в сучасній міжнародній торгівлі в умовах обмежень класичного протекціонізму
Стратегічна торговельна політика	- Підтримка національних компаній на міжнародних ринках - Використання субсидій та податкових пільг - Створення переваг у міжнародній конкуренції	Джеймс Брандер, Барбара Спенсер	Застосовується розвиненими країнами для підтримки експортерів в умовах глобальної конкуренції
Еколого-соціальний протекціонізм	- Використання екологічних стандартів як бар'єрів - Захист від соціального демпінгу - Вимоги до етики виробництва	Германн Дейлі, Лестер Браун	Набуває поширення у контексті концепції сталого розвитку та глобальних екологічних викликів

Механізми реалізації протекціонізму в міжнародній торгівлі

Категорія механізмів	Види механізмів	Характеристика	Приклади застосування
Тарифні механізми	Імпортні мита	Податки на імпортовані товари, що підвищують їх ціну на внутрішньому ринку	Мита ЄС на сталь (25%) та алюміній (10%), запроваджені у відповідь на протекціоністські заходи США
	Експортні мита	Податки на товари, що вивозяться з країни, для зменшення експорту сировини	Експортне мито Аргентини на аграрну сировину для стимулювання внутрішньої переробки
	Тарифні квоти	Поєднання квот та мит, при якому імпорт у межах квоти оподатковується за нижчою ставкою, а понад квоту – за вищою	Тарифні квоти ЄС на імпорт сільськогосподарської продукції
Нетарифні механізми	Кількісні обмеження	Квоти, ліцензування, “добровільні” обмеження експорту	Імпортні квоти Японії на рис, квоти США на імпорт текстилю з Китаю
	Технічні бар'єри	Технічні регламенти, стандарти, процедури оцінки відповідності	Регламент ЄС щодо хімічної продукції REACH, стандарти безпеки харчових продуктів
	Санітарні та фітосанітарні заходи	Вимоги щодо безпеки продукції для здоров'я людей, тварин та рослин	Обмеження ЄС на імпорт генетично модифікованих продуктів
	Адміністративні процедури	Митні формальності, процедури визначення походження товарів	Складні митні процедури Бразилії для імпортованих товарів
Фінансові механізми	Субсидії	Державна фінансова підтримка національних виробників	Субсидії ЄС сільськогосподарським виробникам у рамках Спільної аграрної політики
	Податкові пільги	Зниження податкового навантаження для національних виробників	Податкові преференції для експортерів у Південній Кореї

Продовження Додатку Б

	Державні закупівлі	Преференції для національних виробників у державних тендерах	Закон “Buy American Act” у США
	Валютне регулювання	Маніпулювання валютним курсом для підвищення конкурентоспроможності експорту	Валютна політика Китаю щодо юаня
Санкційні механізми	Торговельне ембарго	Повна заборона торгівлі з країною-об'єктом	Американське ембарго проти Куби
	Секторальні санкції	Обмеження на торгівлю в певних галузях економіки	Санкції ЄС проти енергетичного сектору Російської Федерації
	Фінансові санкції	Обмеження на фінансові операції, заморожування активів	Заморожування активів іранських банків
	Персональні санкції	Обмеження щодо конкретних фізичних та юридичних осіб	Санкційні списки США, ЄС та інших країн
Інституційні механізми	Антидемпінгові заходи	Додаткові мита на товари, що імпортуються за демпінговими цінами	Антидемпінгові мита ЄС на китайську сталь
	Компенсаційні заходи	Мита на субсидований імпорт	Компенсаційні мита США на оливкову олію з ЄС
	Захисні заходи	Тимчасові обмеження імпорту для захисту галузі від різкого зростання імпорту	Захисні заходи Туреччини щодо імпорту текстильної продукції
	Дозвільна система	Ліцензування зовнішньоекономічної діяльності	Система експортного контролю в Японії

ОГЛЯД ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Alali, D. W. Y., & Ellalee, H. (2023). The Russia economic sanctions impact world economy. *SSPN Electronic Journal*. P.

This contemporary research investigates the global economic ramifications of sanctions imposed on Russia, analyzing how these measures have affected international markets and economic relationships beyond the targeted nation. The authors examine the spillover effects of sanctions, including impacts on global supply chains, commodity markets, and international trade patterns. The study provides crucial insights into the interconnected nature of modern economies and how sanctions against major economic powers can create worldwide economic consequences. The research explores various transmission mechanisms through which sanctions effects propagate globally, including energy markets, agricultural commodities, and financial systems. The authors utilize empirical data to demonstrate how Russian sanctions have influenced global inflation rates, currency markets, and trade flows. This analysis is significant for understanding the broader implications of economic sanctions in an interconnected global economy, demonstrating how punitive measures can create unintended consequences for both sanctioning and third-party nations. The study contributes to the growing literature on sanctions effectiveness by highlighting the complex web of economic relationships that sanctions disrupt.

2. Kabdygaliyev, D. B. (2020). American sanctions against Iran and its essence. *BULLETIN Series of Sociological and Political Sciences*, 70(2), P.163-169.

This scholarly article provides a comprehensive analysis of the American sanctions regime against Iran, examining the fundamental nature and underlying objectives of these economic measures. Kabdygaliyev explores the legal framework and political rationale behind U.S. sanctions policy toward Iran, offering insights into how these sanctions function as instruments of foreign policy. The research contributes to understanding the multifaceted approach of American sanctions, analyzing both their intended goals and practical implementation mechanisms. The study examines the evolution of U.S.-Iran

sanctions from the 1979 Islamic Revolution through contemporary policy developments, providing historical context for current sanctions architecture. The author analyzes the various categories of sanctions measures, including financial restrictions, trade embargoes, and targeted measures against specific individuals and entities. This research is particularly valuable for its examination of the political objectives underlying sanctions policy, moving beyond economic analysis to examine how sanctions serve broader strategic goals in U.S. Middle East policy. The study contributes to the regional security literature by analyzing how sanctions function within the context of broader geopolitical competition in the Middle East.

3. Khalova, G. O., & Grishina, V. O. (2023). Impact anti-Russian energy sanctions on the EU economy. *Problems of Economics and Management of Oil and Gas Complex*, 5(221), P.43-48.

This specialized study focuses specifically on the impact of energy-related sanctions against Russia on European Union economies, providing detailed sectoral analysis of one of the most critical aspects of contemporary sanctions policy. The authors examine how restrictions on Russian energy imports have affected EU energy markets, pricing mechanisms, and supply security. The research provides valuable insights into the economic costs of sanctions for sanctioning nations, demonstrating how punitive measures can create significant domestic economic challenges. The study analyzes various aspects of energy market disruption, including price volatility, supply diversification efforts, and the acceleration of renewable energy transitions. Khalova and Grishina examine the differential impact of energy sanctions across EU member states, highlighting how energy dependency relationships create varying levels of vulnerability to sanctions-related disruptions. This work is particularly relevant for energy security analysis, demonstrating how sanctions can accelerate structural changes in energy markets and drive policy innovations in renewable energy development.

4. Sonnenfeld, J., & Tian, S. (2022). Business retreats and sanctions are crippling the Russian economy. *SSPN Electronic Journal*.

This contemporary analysis examines the combined impact of international business withdrawals and economic sanctions on the Russian economy following recent

geopolitical developments. The authors provide empirical evidence demonstrating how the dual pressure of formal sanctions and voluntary business exits has created significant economic disruption. The research offers real-time analysis of sanctions effectiveness, utilizing current economic data to assess the immediate and projected long-term impacts on Russian economic performance. Sonnenfeld and Tian analyze various economic indicators, including GDP impact, currency devaluation, and sectoral disruptions, providing a quantitative assessment of sanctions effectiveness that extends beyond traditional policy analysis. The study is particularly noteworthy for its examination of how private sector responses complement official government sanctions, creating a more comprehensive economic isolation effect. The research contributes to understanding the modern dynamics of economic warfare, where formal government sanctions are amplified by voluntary business decisions driven by reputational, legal, and operational considerations. This work provides valuable insights into the evolving nature of economic pressure in globalized markets, where multinational corporations play increasingly important roles in implementing and enforcing economic isolation measures.

5. Yalginkaya, A., & Tuglu, D. (2021). Economy policy of Iran against financial sanctions. *Strategic Public Management Journal*.

This research examines Iran's strategic economic responses to international financial sanctions, focusing on the adaptive mechanisms and policy adjustments implemented by Iranian authorities. The authors analyze how Iran has restructured its economic policies to mitigate the impact of financial restrictions, including the development of alternative financial systems and trade mechanisms. The study provides valuable insights into the resilience strategies employed by sanctioned economies, demonstrating how targeted nations adapt their economic frameworks to maintain functionality under pressure. Yalginkaya and Tuglu explore various policy instruments used by Iran, including currency management, trade diversification, and the establishment of alternative payment systems that bypass traditional international financial networks.

The research examines Iran's efforts to develop bilateral trade relationships that reduce dependence on dollar-denominated transactions and Western financial

institutions. This work is significant for understanding the dynamic interaction between sanctions and counter-sanctions policies, illustrating how economic warfare creates innovative responses from targeted nations. The study contributes to the literature on economic adaptation under pressure, providing insights into how nations can maintain economic functionality despite comprehensive international sanctions regimes.

6. Pant B. Exploring the dynamics of economic sanctions: India's use of economic sanction against Nepal. 2025. P. 1–30.

This paper explores India's strategic use of economic sanctions against Nepal, focusing on political motivations, implementation mechanisms, and regional implications. Pant examines how economic pressure was applied to influence Nepalese domestic policy and highlights the complex interplay between regional politics and economic tools. The study provides insights into sanction dynamics in South Asia, emphasizing their geopolitical and humanitarian impacts.

7. Shepenko R. A., Ryzhkova I. V. *Economic sanctions and WTO law*. 2025. P. 132–134.

The authors investigate the legal compatibility of economic sanctions with WTO regulations. They analyze specific cases where sanctions potentially conflict with international trade law, and offer interpretations grounded in WTO jurisprudence. This paper contributes to the ongoing debate about the legal limits of sanctions and the tension between national security and trade obligations.

8. Polyvach, R. O. *Classification and Mechanisms for the Application of International Economic Sanctions*. 2025 P. 5-20

Polyvach provides a detailed classification of international economic sanctions, discussing their forms, enforcement mechanisms, and institutional frameworks. The study emphasizes the importance of multilateral coordination and the role of international law in sanction design and application. This work is a foundational reference for understanding the typology and operationalization of economic coercion.

9. Koch B. Sanctions, trade wars, and economic warfare: A psychological and legal perspective on global economic fragmentation., 2024, P. 1–31.

Koch approaches economic sanctions from both psychological and legal

standpoints, analyzing how they contribute to global economic fragmentation. The study evaluates the behavioral effects of sanctions on national leaders and economic agents, suggesting that sanctions may entrench hostile positions rather than promote compliance. This interdisciplinary work offers a unique lens on economic conflict escalation.

10. Himes K. R. *Economic sanctions*. 2025. P. 40–60.

Himes critically evaluates the ethical and practical dimensions of economic sanctions, particularly their effects on civilian populations. The author discusses the moral implications of using economic hardship as a policy tool and explores alternatives for humanitarian exemptions. This study enriches the normative discourse surrounding the legitimacy and consequences of sanctions.

11. Murdoch-Fyke A. *Gender and economic sanctions: An analysis of the gendered consequences of economic sanctions and gender empowerment programs*. 2024. P. 199–232.

This research highlights the often-overlooked gendered impacts of sanctions, documenting how women are disproportionately affected by economic hardship. Murdoch-Fyke also examines how international programs aimed at gender empowerment intersect with sanctioned environments. The study argues for gender-sensitive sanctions policies and the integration of gender analysis into economic measures.

ANNOTATION

Mykytiuk Y.O. "Economic sanctions as a tool of protectionism in the system of international relations". Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 "International economic relations",
2025.

The work examines the theoretical and methodological foundations of economic sanctions within international relations framework. The research investigates the essence, classification systems, and legal foundations that govern sanctioning mechanisms in contemporary global politics. The author explores conceptual approaches to protectionism implementation in international trade, analyzing how nations employ various restrictive measures to shield domestic markets while pursuing foreign policy objectives.

The study develops a comprehensive methodology for assessing sanctions effectiveness in international relations context. Through systematic analysis of global sanctioning policies, the research reveals the structure, scope, and economic consequences of contemporary sanctions regimes. The investigation demonstrates how economic restrictions influence international trade patterns, financial markets, and cross-border investment flows.

The research evaluates the differential impact of sanctions on both initiating countries and target nations. The analysis suggests that sanctioning policies often produce unintended consequences for economies implementing such measures, while target countries develop adaptive strategies that may diminish sanctions effectiveness over time. The study questions whether traditional sanctions frameworks remain viable given increasing economic interdependence and alternative trading arrangements.

The final section addresses optimization strategies for sanctions policy within the context of global economic integration, particularly considering the implications of sanctions imposed due to the war in Ukraine. The author examines criteria for measuring sanctions success and explores alternative diplomatic and economic instruments that might achieve similar policy goals with reduced economic disruption.

The research concludes that current sanctions mechanisms require substantial reconsideration to maintain effectiveness in multipolar economic environment. The work proposes strategic adaptations for national economies facing sanctions restrictions, suggesting that resilience building through economic diversification represents a more sustainable approach than traditional compliance-focused responses.

Key words: economic sanctions, protectionism, international economic.

Звіт подібності

метадані

Назва організації
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок
Економічні санкції як інструмент протекціонізму у системі міжнародних відносин

Автор
Науковий керівник / Експерт
Микитюк Є.О.Пещенко К. А.

підрозділ
кафедра європейської економіки і бізнесу

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Заверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		7
Мікропробіли		36
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		2